

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi Kuruluş Kanunu lâyihası ve Ulaştırma, Maliye ve Bütçe komisyonları raporları (1/465)

T. C.

Başbakanlık

Muamelât Genel Müdürlüğü

Tetkik Müdürlüğü

Sayı : 71-2233, 6-3230

18 . XI . 1952

Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına

Türkiye Devlet Demiryolları İşletmesi Kuruluşu hakkında Ulaştırma Bakanlığınca hazırlanan ve Bakanlar Kurulunca 3 . X . 1952 tarihinde Yüksek Meclise sunulması kararlaştırılan kanun tasarısının gerekçesiyle birlikte sunulduğunu saygılarımla arz ederim.

Başbakan

A. Menderes

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi Kuruluş Kanunu tasarısı gerekçesi

Umumi mülâhazalar:

Saltanat devrinde Haydarpaşa - İzmit, Kasaba - Alaçehir ve Hicaz hatlarının Devlet tarafından inşa ettirilip bilâhare imtiyazlı şirketlere devredilmiş olması keyfiyeti bir tarafa bırakılacak olursa, Türkiye'de hakiki mânasiyle Devletin Demiryolu inşaat ve işletmeciliği, Millî İstiklâl Mücadelesinde başlamıştır. Millî savaş sırasında ilk önce Ankara - Yahşihan hattının Devlet tarafından inşası, daha sonra Haydarpaşa - Ankara, Eskişehir - Konya ana hattı ile Arifiye - Adapazarı şubesi ve Haydarpaşa Limanının mübayaası ve bunların işletilmesi (Birinci Dünya savaşında askerî idare tarafından bâzı hatların işletilmesi müstesna) Devlet Demiryolculuğunda ilk adımları teşkil eder. Yukarıki hatların şirketlerden mübayaasına mütedair 24 Mayıs 1924 tarih ve 506 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesiyle Devlete intikal eden hatların idare ve işletilmesi, yine bu kanun hükümlerine istinaden kurulan «Demiryolları Müdüriyeti Umumiyesine» verilmiştir. Bilâhara Devletçe inşa edilen ve âtiyen inşa edilecek hatlarla bunların müntehi bulunduğu limanların da yine bu idare vasıtasıyla inşa ve işletilmesi kararlaştırılarak, Müdüriyeti Umumiye, 31 Mayıs 1927 tarih ve 1042 sayılı Kanunla «Devlet Demiryolları ve Limanları İdarei Umumiyesi» unvanı altında yeniden teşkilâtlandırılmıştır. Her iki idare, mülhak bütçe esasına bağlanmıştır.

Demiryolları gibi tamamen iktisadi ve ticari hüviyeti haiz bir âmme işletmesinin Muvazenei Umumiye ve Mülhak Bütçe çerçevesi dâhilinde işletilmesi keyfiyeti daha başlangıçta endişe uyarıcıdır, itirazlara yol açmıştır. Bu endişelerden hareket olunarak 1042 sayılı Kanunun gerekçesine şöyle esasi bir fikir dercedilmiştir: «Devletin diğer idarelerinde zaruri addedilen birtakım kuyut ve şüruta tâbi tutulmuyarak muhtelif memleketlerdeki usuller, sureti mahsusada tetkik edilerek demiryollarının mahiyeti hukukîyesine ve dünyadaki emsali tesisata kıyasen hususi müessesatı sınıaiye ve ticariye gibi sık sık mütehavvil olan ihtiyacı ticariyeye uyabilecek malî ve idari ve iktisadi elâstikiyeti haiz bir şahsiyeti hükmiye halinde idaresi tahtı karara alınmıştır.»

Gerekçenin bu esasi fikrinin havası içinde hazırlanmış olan kanun, bilâhare, istiklâl ve elâstikiyeti, haricî devlet müdahalelerini kolaylaştıracak ve demiryollarını gittikçe devlet dairesi haline getirecek maddelerle tâdil edilmiştir. Bu cümleden olarak 20 . I . 1929 tarih ve 1483 sayılı Kanunla

idare meclisi kaldırılmış, yerine **Umum Müdür**, **Umum Müfettiş**, **İnşaat ve İşletme Umum reisleri** ile **Muhasebe Reisi** ve **Hukuk müşavirlerinden mürekkep bir İdare Encümeni** kurulmuştur. **Nafia Vekilinin** lüzum gördüğü takdirde toplantılara iştirak ve riyaset etmesi esası da kabul edilmiştir. Böylece sevk ve idare, icra organlarına tevdi olunmuş ve bütün iktisadi müesseselerde sevk ve idare ile icra fonksiyonlarını birbirinden ayırmak suretiyle elde edilen nüfuzu nazar, işlerde salâhiyet ve mesuliyet taksimi gibi avantajlar ortadan kaldırılmıştır.

Kanuna, malî murakabe bakımından da takyit edici yeni hükümler konmuştur. Malî murakabeyi sağlamak maksadiyle Maliyeye bir murakıp tâyini, taahhüt ve sarfiyatın icradan sonra Divan vizesine tâbi tutulması hakkında hükümler ilâve olunmuştur.

23 . III . 1931 tarih ve 1784 sayılı **Kanunla** malî tahdit ve murakabe kuvvetlendirilmek suretiyle Demiryolları İdaresi tam mânasiyle bir Devlet Dairesi haline kalbolunmuştur. Kanunun birinci maddesine «Umumi İdarenin Muhasebe Reisi ile Muhasebe Heyeti Maliye Vekili tarafından tâyin ve tebdil olunur.» İkinci maddesine «Umumi İdarenin bütçeye mütaallik taahhüdât ve sarfiyatı Muhasebe Reisi tarafından Muhasebe Müdürü ve Muhasibi Mesul sıfatıyla 1050 sayılı Muhasebe Umumiye Kanunu ahkâmı dairesinde tetkik ve murakabe olunur» ve nihâyet 3 ncü maddesine de «Umumi İdarenin bilûmum taahhüdât ve sarfiyatı Muhasebe Umumiye Kanununun devlet daireleri için tâyin eylediği usul ve eşkâl dairesinde Divanı Muhasebatın murakabe ve tetkikine tâbidir. Ancak, İşletme kısmına ait taahhüdât ve sarfiyat Divanı Muhasebatça badessarf vize ve tetkik olunur» şeklinde hükümler konmuştur. Böylece her iktisadi müessesede olduğu gibi kendi parasına, sarfiyatına, gelirlerine müstakillen hâkim olması lâzımgelen bir iktisadi işletme, malî muamelelerine hâkim olamamak, malî işlerinin tedvirini kendi bünyesinden olmıyan organlara terketmek, kendi malî bünyesini, sermayesini iktisadi işletmecilik esaslarına göre idare ve murakabe edememek durumuna düşmüştür.

Demiryollarının idari bünyesinde ve hukuki hüviyetinde bu değişikliklere müvazi olarak bilhassa İkinci Dünya Savaşı yıllarında malî bünyesinde de büyük tahavvüller cereyan etmiştir. İdare, savaş tehlikesi ve askerî ihtiyaçlar müvacehesinde bir taraftan bâzı zaruri malî külfetlere girerken, diğer taraftan idarenin iktisadi takati ile telifi kabil olmıyan müdahalelerle başka iktisadi teşekkül ve müesseseler lehine yapılan tarife tenzilleri büyük zararlara yol açmıştır. Bu tarife tenzilleri sayesinde diğer iktisadi teşekküller kâr ve zarar hesaplarında kâr kaydederlerken, Demiryolları her yıl hesaplarını zararla kapamak, başkalarını kazandırmak zorunda bırakılmıştır. Nitekim, Demiryollarının menfaatine hiçbir suretle uymıyacak şekilde tarifeler üzerinde yapılan bu manipülasyonlardan dolayı, İdarenin 1950 yılı sonu itibariyle müterakim zararı 139 186 000 liraya yükselmiştir. Tesislerini devamlı surette yenilemek, cari muamelelere lüzumlu mütedavil sermaye ihtiyacını karşılamak zorunda olan İdare, bir taraftan gelirin devamlı surette azalmakta ve masrafların yükselmekte olması ve Maliyeden ihtiyacına yeter tahsisat alamamak halleri karşısında piyasaya borçlanmak yoluna girmiş ve bunun neticesi olarak satın alınan hatların borç bakiyesi dâhil, borçlarının bakiye yekûnu 442,4 milyon liraya yükselmiştir.

Bu borçlanmada asıl işin gayriiktisadi olan tarafı, alınan kısa vâdeli (9 aylık bonolar) paraların uzun vâdeli envestismanlara tahsis edilmiş olmasıdır.

Şüphesiz yukarda arzedilen zararların âmilleri, sadece dışarıdan tahmil edilen külfetler değildir. Bizzat İdare de ayrıca rasyonel esaslardan uzaklaşarak gayriiktisadi bir işletme haline gelmiştir. Gerek dış müdahaleler, gerekse İdarenin şahsına mütaallik hatalarla hâsıl olan zararların kaynaklarını şöyle hulâsa edebiliriz : 1. Gelir noksanı, 2. Gelire kıyasen masraf fazlalığı, 3. Gayriiktisadi yatırımlar, 4. Sür envestismanlar, yani hesapsız ve plânsız yatırımlar,

Demiryolları İdaresine Devletin gerek teşkilât ve gerekse tarife işleri bakımından, İdarenin malî ve iktisadi durumu göz önünde bulundurulmadan yapılan müdahalelerin menfi tesirlerini bilhassa demiryolculuğun hukuki ve iktisadi hüviyeti hakkında hâkim olan telâkkilerle demiryollarının dayandığı ve mülhak bütçe esasının icabettirdiği hesabi usuller ehemmiyetli nispetlerde arttırmıştır.

Yukarda da arzedildiği gibi, Demiryolları tedricen iktisadi bir işletme olmaktan çıkartılarak bir âmme müessesesi olunmuş ve bu yolda idareye başlanmıştır. Hakikatta Demiryolları, hukuki telâkki ile bizzat âmme müessesesi olmayıp gördüğü hizmet bakımından Devletin alelîtlak âmme nizamı çerçevesi içindeki usul ve kaidelere tâbi olan yani işigal mevzularından bir kısmı veya tamamı âmme hizmeti vasfında sayılabilecek bir iktisadi işletmedir. Diğer taraftan şunu da kaydetmek faydalı olur ki, bir işin âmme hizmeti vasfında olması, bunun iktisadi usul ve esaslara aykırı idare edilmesini istilzam etmez. Bîlhassa Demiryollarında alelûmum ulaştırma işlerinde, hizmetin âmme menfaatlerine ve görevlerine uygun olabilmesi, bu hizmetin emniyetiyle beraber, sürat, kolaylık ve ucuzlukla yapılmasına bağlıdır.

Demiryolları, millî ekonomide istihsal ve ticaretin bir tamamlayıcı unsuru olarak yer aldığından bünye ve fonksiyonları itibariyle tamamen iktisadi bir işletme mahiyetini haizdir. İstihsal ve ticaret vetiresi, ulaştırma ile tamamlanır. Bu itibarla da ulaştırma ve onun bir çeşit vasıtası olan Demiryolları işletmesi, umumi ekonominin bünyevî bir parçasıdır.

Demiryolları iktisadi fonksiyonu bakımından istihsal ile istihlâkin kolaylık, sürat, ucuzluk ve emniyetle birleşmesine, iş bölümünün ve piyasaların genişlemesine; piyasalar arasında tevazün hâsil olmasına, fiyatların, maddeler, bölgeler arasında seviyeleşmesine ve daha bunlara mümasil olaylara müessir olduğu gibi, ayrıca kendisi de zaruri olarak ekonominin umumi seyrine tâbi olarak onun mukabil tesirlerini kendi bünyesinde görmelidir.

Ekonomiğin uzun vâdeli bünyevî, orta ve kısa vâdeli konjonktürel, pek kısa vâdeli mevsim dalgalanmaları ve ârizi hareketleri, her an Demiryollarının işletme faaliyetlerini devri olarak daraltıp genişletmektedir. Demiryollarının ekonomik buhran veya ekspansiyon yıllarında, hasat mevsiminde veya ölü mevsimlerde, yahut kuraklık, harb gibi ârizi hâdiselerde tıpkı diğer istihsal ve ticaret işletmecilerinde olduğu gibi bu olaylara süratle intikal etmek, kendini zararlı tesirlere karşı korumak, yahut müsait ekonomik şartlardan süratle faydalanmak, kısaca bütün teşkilâtı, malî imkânları ve tarifelerin piyasalarını bütün iniş ve çıkış hareketlerine uymak zorunda olduğu aşîkârdır.

Bundan başka yukarda da temas edildiği gibi, Demiryollarının sırf bir iktisadi işletme olmak sıfatiyle işletmede iktisadilik prensibini, yani en az masrafla en fazla verimi elde etmek kaidelerini ihtimam ve dikkatle tatbik zorunda olduğu hatırlanmalıdır. Demiryolları, her iktisadi işletmede olduğu gibi masraflarını asgariye indirmek, yüksek bir verim, yeni sermaye terakümüne imkân verecek yüksek bir gelir sağlamak için rasyonel çalışmak mecburiyetindedir. Binaenaleyh Demiryollarının bir taraftan Millî ekonominin devamlı değişik hareketlerine ayak uydurmak için gelir ve giderlerini bizzat kendisinin ayarlaması, sermayenin idare ve murakabesinde yani malî muamelelerinde tam bir hareket serbestisine sahip bulunması lâzımdır.

Yukarıki kısa izahattan Demiryollarının gerek memleket ekonomisiyle olan münasebetlerinde, gerekse iç bünyesinde Millî Savunma, Millî Eğitim, Sağlık ve Sosyal Yardım ve ilâh. teşkilâtları gibi bir âmme müessesesi, kısaca bir Devlet dairesi olmadığı anlaşılmaktadır. Kaldı ki, bu saydığımız ve dar mânasında münhasıran birer âmme hizmeti gören müesseselerin dahi, zamandan, mekândan, paradan, insandan, emekten tasarruf suretiyle rasyonel çalışmak yolunda devamlı gayretler sarfetmesi lâzımdır.

Demiryollarının âmme müessesesi telâkki edilerek mülhak bütçe ile idaresi usulü, iktisadi çalışmanın belli engellerinden birini teşkil etmektedir.

Mülhak bütçeli idareler, iktisadi teşebbüslerden farklı olarak, Devletin asli işlerini görmek üzere kurulmuş «masrafçı daireler» dir. Âmme hizmetlerini bütçede tefrik olunmuş tahsisatı sarfetmekle ifa ederler. Sarfiyatı tâyin eden mütehavvil iş icapları olmaktan ziyade verilen tahsisat miktarıdır.

Mülhak bütçe usulünün esaslarını, Umumi Muhasebe Kanunu, Sayıştay Kanunu, Artırma, Eksiltme ve İhale Kanunu, Memurin Kanunu, Memurin Muhakemat Kanunu, Maaş Kanunu ilâh... ile resmî bütçe nizam ve şekilleri teşkil etmektedir.

Demiryollarının ve alelûmum Ulaştırma işletmelerinin (P. T. T., Havayolları, Denizyolları)

mülhak bütçeli idare sistemine tâbi olmaları, bu işletmeleri iktisadî hüviyetleriyle telif edilemeyen bir duruma düşürmektedir. Servetleri, yani bilânçonun aktifinde yer alan varlıkları, Devletin umumi bünyesi içinde mütalâa edildiğinden bu işletmeler, milyarı aşan servetlerin zilyeddi buldukları halde; kendilerine has bir memelekten mahrumdurlar. Bundan başka kendilerine tahsis edilmiş bir sermayeleri de yoktur. Sermaye ihtiyaçlarının ve işletme neticelerinin umumi muvazene kaynağına bağlı olması keyfiyeti, malî mesuliyetsizlik tevhit etmektedir. Mütemediyen zarar eden ve açığının hiç olmazsa Maliye tarafından ödeneceğini her zaman düşünen ve bütün gelir fazlasının da Devlet tarafından alınacağını bilen bir müessesenin başında bulunanlardan bu müesseseyi rasyonel esaslara göre çalıştırmalarını ve işlerde mesuliyet deruhde etmelerini istemek fazla bir talep olur.

Müstakil memelek, iktisadi işletmelerde sermayenin teraküm ve idame ettirilmesine ve iktisadilik araştırmalarına imkân verdikten başka, işletme idasesinin de bu memeleki hüsnü idare etmesini, bunun malî mesuliyetini deruhde eylemesini teminat altına alır.

Ulaştırma işletmelerinin Mülhak Bütçe ile idare edilmesi usulü, Devlet malları hakkında cari olan usullerin bu işletmelerin maddi varlığına dâhil kıymetlere de tatbikını zaruri kılmaktadır. Bunun neticesi olarak, revizyon, bakım, tamir, amortisman, yenileme, ikame ilâh. gibi iktisadi işletmelerin göz önünde bulundurmaya mecbur olduğu işlere ve bunların teknik icaplarına lüzumlu dikkat ve alâka gösterilememektedir. İşletmelerin maddi varlıklarını teşkil eden kıymetlerin mühim bir kısmının değeri defter kayıtlarına nazaran çok aşağıya düşmüş olduğu halde, işletmeler bunların yenilenmesi için gerekli malî kaynaklardan, başka bir ifade ile, «müterakim amortismanlar» dan mahrum bulunmaktadır. Gerek bu kaynaklardan, gerekse sermayeden mahrum olmak dolayısıyla bu işletmelerde hizmetlerin sürekli bir şekilde ifası tahdide uğramaktadır.

Ulaştırma işletmelerinin, Devletin esas bünyesine dâhil olması keyfiyeti, işletmelerin tarifelerine, iktisadi takat ve icaplara uymıyacak şekilde müdahalelere yol açmaktadır. Halbuki müstakil memeleke sahip İktisadi Devlet Teşekkülleri, sermayelerini artırmak ve idame ettirmek mecburiyetinde bulunduğundan istihsal ettikleri madde veya hizmetlerin maliyetlerine mâkul bir kâr payı ilâvesi suretiyle satışa arzederler veya kuruluş maksatları icabı zararlar satacaklarsa, bu zararlarını emin ve müstakar usuller dairesinde karşılamak imkânlarına mâliktirler. Halbuki Demiryolları Devlet bünyesi içinde bir organ telâkki edilmekte olmasından dolayı gelirlerine hâkim olamamakta ve yukarıda temas edilen gelir noksanından mütevellit zararları önliyememektedir.

Demiryolları ve aletümüm bütün ulaştırma işletmeleri, sabit ve değişmesi güç bir ödenekle idare olunamaz. İşletme, gelir arttığı veya imkân belirlediği nispetlerde harcamalarını da artırabilmelidir. Biraz masrafla çok gelir sağlama imkânını bulduğu zaman da bütçe mülâhazalarıyla bu harcamadan çekinmesi yani idarenin yalnız ödenekle bağlanıp gelirlerine karşı ilgisiz bırakılması gayriiktisadi bir keyfiyettir.

Alım ve satım işlerinde kanunlarla bağlı bir müessesenin ticari hayata intibak etmesine ve ondan ticari verim beklemesine imkân olmadığını uzun yılların tecrübeleri göstermiş bulunmaktadır. İşletmenin ve piyasanın âni ve seyyal ihtiyaçları karşısında sarf serbestisine sahip bulunmayan bir müessese daima zarara mahkûmdur. Binaenaleyh Demiryollarının, umumi ekonomik hayatın ve kendi işletme ihtiyaçlarının elâstiki taleplerine uyabilmek için sarfiyatına hâkim olması ve sarfiyatını bütçe ile tahdit etmemiş bulunması ve Artırma, Eksiltme, İhale ilâh. gibi mevzuatla faaliyetini kıymetlendirmiş olmaması lâzımdır.

İyi yıllarda fazla gelirden bir kısmını ihtiyata ayırmak ve bu suretle fena yılları önceden karşılayacak ve amortisman hesaplarıyla gündün güne aşınan ve bir gün kıymeti kalmıyacak olan tesislerin yenileştirilmesi için bir sermaye vücuda getirmek iktiza eder. İdare bâzı masraflarını gelecek yıllara bırakmakta fayda bulabileceği, bâzı işler için de ödenek alınmazdan önce harekete geçmek suretiyle müsait fırsatlardan faydalanarak ihtiyaçlarını süratle karşılamak zorundadır.

Demiryolları İdaresi, mülhak bütçe esası icabı olarak Devlet muhasebesine dayanan bir hesap sistemiyle çalıştığından işletme faaliyetlerinin seyrini ve tahakkuk neticelerini, sermayenin iş-

letmede işleyiş ve tevezzü hareketini, alacak ve borç durumunu, kâr ve zararı, teknik ve ekonomik rantabliteyi vuzuhla göstermeye yarıyan ticari ve endüstriyel hesap sisteminin bütün avantajlarından da mahrum bulunmaktadır. Hesaplar daima bütçe zaviyesinden mütalâa olunduğundan işletmede denk bütçe gayesi güdülmekte ve işletmenin hakiki ticari kâr ve zararı belirtilememektedir. Bütçesi açık vermiş mülhak bütçeli idarelerin hesapları ticari muhasebe usulleriyle tetkik edilince, bunların ekseriyetle zarar ile değil kârla çalışmış oldukları görülmüştür.

Bu keyfiyet, devlet dairelerine mahsus bir hesap sistemiyle, ticari bir işletmenin hakiki durumunu ve netice hesaplarını bilmeye imkân olmadığını pek güzel göstermektedir.

Devlet, iktisadi işletmelerin bütçe usulleri ile idare edilmesinden mütevellit mahzurları zamanla görmüş ve bunları bertaraf etmek maksadiyle çeşitli usuller ihdas etmiştir. Bu tekâmülün belli başlı safhalarını burada belirtmek faydalı olur :

1. Devlet bünyesinde bulunan, Muvazenei Umumiye Kanununa tâbi işletmelerin bir kısmı yine Muavazenei Umumiye içinde kalmak üzere mütedavil sermaye ile idare edilen işletmeler haline getirilmiştir. Bu tertipten maksat, doğrudan doğruya iktisadi bir gayeleri olmamakla beraber, üçüncü şahıslarla ticari münasebetlerde bulunmalarından dolayı kendilerine hareket serbestisi vermektir. Mütedavil sermaye hesabı, Sayıştay vizesine, Artırma, Eksiltme, ve İhale Kanunlarına tâbi değildir. Sayıştay, mütedavil sermaye hesabını sene sonunda rüyet eder.

2. Tamamen iktisadi hüviyetli olan işletmelerden bir kısmı mülhak bütçe ile idare olunmaktadır. (Demiryolları, Denizyolları, P. T. T. , Havayolları) iktisadi hüviyetlerine rağmen bunların hesapları Sayıştay vizesine, Artırma, Eksiltme ve İhale kanunlarına tâbidir.

3. Devlet, mütedavil sermaye rejimine tâbi mülhak bütçeli muhtar idareler tesis etmekle işletme işlerinde zamanla ileri bir adım atılmıştır. Aynı zamanda varidat temin ettikleri için mülhak bütçeli fakat piyasaya çalıştıkları için de mütedavil sermayeli olan bu müesseselerin başında Gümrük ve Tekel Bakanlığının İnhisarlar Umum Müdürlüğü gelir. Muamelelerinin mütedavil sermaye ile tedvir olunan kısmı Sayıştay vizesine, Artırma, Eksiltme ve İhale kanunlarına tâbi değildir. Hesapları sene sonunda Sayıştayca rüyet olunur.

4. Devletin İktisadi İşletmeleri ticari esaslar dâhilinde idaresi yani piyasadaki eşit müesseselerle aynı usullere tâbi tutulması hususundaki önemli kararı 1938 de kabul edilen 3460 sayılı Kanunun tesis ettiği «İktisadi Devlet Teşekkülleri» sistemi olmuştur. İktisadi hüviyetli işletmelerin idaresinde gerek mevzuat gerekse hesap usulleri bakımından mâruz kalınan güçlükler, bünyevi olarak bertaraf edilmiş bulunmaktadır. İktisadi Devlet Teşekkülleri, 3460 sayılı Kanunun 2 nci maddesinde «Hükmi şahsiyeti haiz ve bu kanunla kendi hususi kanunları dairesinde malî ve idari muhtariyete malik olmak ve mesuliyetleri sermayeleriyle mahdud bulunmak üzere hususi hukuk hükümlerine göre idare olunur.» denilmekte ve yine aynı kanunun 10 ncu maddesinde bu teşekkül ve müesseselerin «İktisadi, ticari ve snai esas ve icaplara uygun ve verimli ve rasyonel bir şekilde işlemeleri» şart koşulmaktadır. Kanunun 3 ncu maddesiyle İktisadi Devlet Teşekkülleri ve Müesseseleri Muhasebatı Umumiye, Artırma ve Eksiltme ve İhale kanunlarının hükümlerinden, Sayıştay murakabesinden, inşaat bakımından da 2443 ve 2799 sayılı kanunların hükümlerinden istisna edilmiştir. Böylece teşekkül ve müesseselere tam bir ticari serbestî bahşolunmuştur.

Dikkate değer olan bir nokta da, İkinci Dünya Savaşı içinde ve sonunda bazı memleketlerde, İngiltere, ve Fransa'da «Millileştirme» hareketleri neticesinde birtakım iktisadi teşebbüslerin, devlete intikal ettikten sonra 3460 sayılı Kanun hükümlerine çok yakın ve benzer esaslar dâhilinde idare edilmeye başlanmış olmasıdır.

Mülhak bütçe esası dâhilinde idare edilmekten mütevellit ve yukarda da etrafiyle izah olunan mahzurları kaldırmak ve iktisadi hüviyeti icabı kendisine ticari serbestî ve iş elâstikiyeti vermek maksadiyle, Demiryolları İdaresi bu kanun tasarısıyla 3460 sayılı Kanuna tâbi bir İktisadi Devlet Teşekkülü haline getirilmektedir.

Esasen 1935 te Türkiye Demiryollarını tetkik etmek üzere Almanya'dan celbedilmiş olan Al-

man Devlet Demiryolları Başmüsaviri Keller'in ve yine 1934 te Amerika'dan getirilmiş olan Demiryol Mütéhassısı Charls Bell'in gayet etraflı tetkiklere istinat eden raporlarında da, Türkiye Devlet Demiryollarının bugünkü şekliyle çalıştırılmasının gayriiktisadi olduğu, bunun rantalı bir müessese haline yetirilmesi için behemehal mülhak bütçeden çıkarılarak ticari ve iktisadi bir işletme âmme hizmeti halinde yeniden teşkilâtlandırılması lüzümü ehemmiyetle teklif edilmişti.

1947 de Paris'te toplanan Beynelmilel Demiryolları Kongresinde demiryollarının ticari usullere göre idaresi için yeni bir statü de kabul edilmiş ve demiryollarının Devlet elinden çıkarılarak ya hususi şirketler halinde, yahut ticari ve iktisadi serbestliğe malik bir İktisadi Teşekkül olarak idaresi hususları kararlaştırılmıştı.

Sırasıyla arzettiğimiz Teşkilât kanunları değişiklikleri ile 1924 senesinde meclisi idareli ve bir nevi ticari zihniyetli esaslarla çalışmaya başlayan Devlet Demiryolları İdaresi zamanla ve tedricen evvelâ sıkı merkezîyet usulüne, oradan da âmme hizmetini yürütmek için sarfla mükellef Devlet daireleri esaslarına ve nihayet muhasebe sistemi tamamen kendi bünyesi dışında kalan nevi şahsına mahsus bir muhasebe sistemi içine girmiştir. Filhakika 1784 numaralı Kanunla idare masraflarına işletmeci olarak hâkim olmayacak duruma düşmüş, Maliye ve Muhasebat Dairesi tamamen bünyesi dışına çıkmış ve Maliye Bakanlığına bağlanmıştır. Bundan başka aynı kanunun ikinci maddesiyle de (Umumi İdarenin bütçeye mütaallik varidat ve sarfiyatı Muhasebe Reisi tarafından Muhasebe Müdürü ve Muhasibi Mesul sıfatıyla 1050 numaralı Muhasebei Umumiye Kanunu ahkâmı dairesinde murakabe ve tetkik olunur) esasına bağlanmış ve 3 ncü madde ile de bilûmum taahhüdât ve sarfiyatının Devlet daireleri için tesbit edilen esaslar dairesinde yapılacağı ve Divanı Muhasebatın murakabe ve tetkikine tâbi bulunacağı kabul edilmiş, ancak işletme kısmına ait taahhüdâtın ve sarfiyatın Divanı Muhasebatça bâdessarf tetkik olunacağı kabul edilmiştir.

Tamamen malî formalitelere ve kırtasiyeciliğe bağlanan ve serveti 2 milyar Türk Lirasını aşan Demiryolları İşletmesi mülhak bütçeli bir Devlet dairesi şeklinde ve her sene denk bütçe ile Büyük Millet Meclisinin huzuruna çıkma kaygusu içinde kâh vazifelerinin bir kısmını ileri senelere bırakarak, kâh sene içinde ikinci derecede hizmetlerden yapılan tasarrufları zaruri masraflara naklederek, fakat devamlı surette işletme emniyetinin tam bir zarureti olan yatırımları ihmal ederek mevzuatının tazyiki karşısında yukarıda arzettiğimiz istikrazları yapmak ve kendini malî bakımdan bir türlü toparlayamamak haline düşmüştür.

Bugün sarfedilen kalkınma ve iktisadi çalışma gayretleri malî formalitelerin engelleri karşısında çok daha verimli olmak imkânlarını bulamamaktadır.

Yükselen fiyatların temevvücünü görüp de icabeden stokunu yapamıyan, mağazasında mevcut olan malzemesini tahsisatsızlık yüzünden zamanında hizmete arz edemiyen işletmeyi bu durumdan kurtarmak, ona iktisadi inisiyatifini vermek bir zarurettir.

Devlet Demiryolları İşletmesini tetkika gelmiş bulunan bütün mütéhassısların ittifak ettikleri esaslı nokta demiryolları işletmesinin iktisadi bir müessese olarak çalışması icabedeceği ve muhasebe sisteminin bu estslara göre ve kendi bünyesi içinde teşkilâtlanması lâzımgeldiği merkezîdendir.

Demiryollarına iktisadi çalışma imkânını verebilmek için :

1. Kanuni bütçe (Mülhak bütçe) yerine iş programı,
2. Artırma, Eksiltme Kanunu yerine Alım, Satım, Talimatnamesi,
3. Muhasebei Umumiye Kanunu yerine iktisadi usul ve muhasebe,
4. Formalist murakabe (Divan murakabesi) yerine bünyevi murakabe (Yüksek murakabe),
5. İdareye büyük zararlar veren mecburi tenzilât yerine elâstikî ve iktisadi tarife sistemi tathiki prensiplerini kabul etmek zarureti vardır.

Netice: Bu kanun tasarısı, Demiryol İdaresinin, daha süratle kalkınması, memleketin ekonomik ve sosyal inkişafını takip edebilmesi ve millet hizmetindeki vazifelerini tamamiyle başarabilmesi için bünyesinin tabii bir icabı ve verimli bir işletmenin katî bir zaruret bulan iktisadi hüviyeti vermek maksadıyla hazırlanmıştır

Maddeler :

Madde 1 : Kuruluşun unvan, merkez ve hukuki durumunu ifade etmekte, sermayesinin tamamını Devlet tarafından verilmek suretiyle kurulan iktisadi teşekkülleri teşkilâtı ile idare ve murakabeleri hakkındaki 3460 sayılı Kanun ile hizmetin bünye ve hususiyetine göre kanun tasarısı ile sevkedilen hükümlere göre teşkilâtlandırılıp idare ve murakabe edileceğini bildirmektedir.

Madde 2 : Esas görevi : Türkiye'de mevcut ve Devlete ait demiryollarını işletmek olan teşekkülün Demiryol İşletmeciliği ile ilgili, demiryolunu tamamlayan ulaştırma hizmetlerini de ifa etmesi iktisadi bir zaruret bulunmaktadır Esası bu olup bu madde ile teşekkülün ifa edeceği hizmetlerin başlıcaları sayılmıştır.

Liman ve Demiryol idareleri ayrı bünye ve karaktere malik birbirlerine nazaran birçok hususiyetler gösteren işletmeler olmakla beraber birbirini tamamlayan iktisadi faaliyetler olduğu da şüphesizdir. Binaenaleyh demiryol işletme hizmetini deruhde etmiş olan bir teşekkülün bu alâka dolayısıyla bazı limanları doğrudan doğruya işletmesi ve münakale hizmetini tamamlaması gereklidir. Nitekim bugün idari ve iktisadi birçok icap ve zaruretle Haydarpaşa, Alsancak, Derince, Mersin, İskenderun ve Samsun limanları Devlet Demiryollarınca işletilmektedir.

Liman işleten bir idarenin ise ambar, antrepo, depo ve benzeri tesisleri kurup işletmesi bu hizmetin tabii bir neticesidir.

Madde 3 : Teşekkülün 2 nci maddede sayılan başlıca hizmetlerinin ve Demiryol ve Liman işletmelerini tamamlayıcı mahiyette bulunan ihtiyari işlerin gerektirdiği yahut bu işlerin maliyetini düşürecek her türlü teşebbüsleri bunların iktisadi bünyelerine göre idare etmesi asıldır. Binaenaleyh bu hizmetleri kuracağı müesseselerle ve bizzat ifa edebileceği gibi gerektiği hallerde ortaklık kurmak veya başkalarına yaptırmak suretiyle de tahakkuk ettirmek salâhiyetine malik bulunması lâzımdır. Ortaklıkların iktisadi murakabelerini temin bakımından sermayenin % 50 den fazlasının teşekküle ait olması lâzımgelmektedir.

Madde 4 : İdare tarafından işletilecek limanlarda bazı hizmetlerin inhisar şeklinde ifası hizmetin mahiyeti itibariyle zaruridir.

Hizmetin seri, emin ve inkıtasız başarılabilmesi, birbirinden tamamen ayrılamiyan bazı hizmetlerin bir elden idaresini gerektirir. İşte bu maddede sayılan liman hizmetleri bu cümledendir.

Bugün Devlet Demiryolları İdaresi muhtelif işletme kanunlarına göre işlettiği limanlarda bu kanunlar gereğince birçok hizmetleri tekel şeklinde idare etmektedir.

Tatbikat maddede sayılan hizmetlerin teşekkülün işleteceği limanlarda onun idare ve kontrolü altına alınmasını zaruri kılmaktadır.

Bu madde lüzum görülecek hallerde bu iş ve hizmetlerden bazılarının ortaklık kurulması suretiyle veya vasıtalı olarak da yaptırılmasını mümkün kılmaktadır.

Tekele dâhil hizmetlerin ortaklıklar marifetiyle ifası halinde «Tekel» ortaklığa sermaye koyan özel teşebbüse de sirayet edeceğinden Türkiye Denizcilik Bankası Anonim Ortaklığına ait Kanunda olduğu gibi bu işler için kurulacak ortaklıklar için bidayeten Bakanlar Kurulundan karar alınması uygun görülmüştür.

Madde 5 : Bu madde 3460 sayılı Kanuna göre teşekkül edecek Umumi Heyete Ulaştırma Bakanının ve bu kanun esaslarına göre Türkiye Büyük Millet Meclisi Ulaştırma Komisyonu Reisi, sözcü ve kâtabi ile komisyon üyeleri arasından seçilecek milletvekillerinin iştirakini sağlamaktadır.

Umumi Heyete Ulaştırma Baakanlığına bağlı ve Devlet münakale hizmetini gören diğer teşekküllerin idare meclisleri başkanlarıyla genel müdürlerinin de ithalinde fayda mülâhaza edilmiştir.

Madde 6, 7, 8 : Teşekkülün idare meclisinin teşekkülüne, yenilenmesine idare meclisinin vazifelerine ait hükümleri ihtiva etmektedir.

Teşekkülün idaresi hususunda çeşitli hizmetler deruhde edecek olan idare meclisi âzasının hizmetin hususiyetine vâkıf meslekî ihtisası haiz kimseler olması zarureti bunlardan 4 ünün demiryollarında hizmet ve temayüz etmiş kimseler arasından seçilmesini icabettirmektedir.

Madde 9, 10 : Genel müdür ve yardımcılarının tâyin ve tebdiline ait hükümleri göstermektedir.

Madde 11 : Teşekkül personelinin tâyin ve tebdiline ait hükümleri ihtiva etmektedir.

Madde 12 : Teşekkül ile kuracağı müesseseler memurlarının memuriyet unvan ve dereceleriyle maaş, ücret, tazminat ve tahsisatlarının Devlet Demiryollarının hususiyetlerine göre tesbiti gereklidir. Mevcut 2847 sayılı Kanun ve bunun ek ve tadilleri bugün için bünyenin hususiyetine en uygun esasları ihtiva etmekte olduğundan bu kanunların tatbikına bundan sonra da devam edilmesi uygun görülmüştür.

İktisadi bir işletme olarak teşekkül eden Devlet Demiryolları İşletmesi memurlarının aynı zamanda mühim bir âmme hizmetini ifa ettikleri göz önünde tutularak bu idare personelinin siyasi derneklere intisaplarının mahzurlar doğuracağı mülâhazasıyla âmme hizmeti ifa eden memurlar gibi bu teşekkül mensuplarının da siyasetle iştigallerinin menedilmesi ve diğer İktisadi Devlet Teşekküllerinde olduğu gibi bunların da 3659 sayılı Kanunun 5620 sayılı Kanunla değiştirilen 13 ncü prim ve ikramiyeye taallük eden hükümlerinden istifade ettirilmeleri uygun görülmüştür.

Madde 13, 14 : İş programlarının tanzim ve tasdik şeklini göstermektedir.

Madde 15 : Teşekkülün tarifelerinin tanzimine ve hizmetin özelliği bakımından tarifeye bağlanamayacak olan hususların anlaşmalara tâbi tutulmasına mütedair hükümleri ihtiva etmektedir.

İktisadi Devlet Teşekkülleri gayeleri itibariyle özel teşebbüslerden esaslı surette ayrılmaktadır. Bilindiği gibi özel teşebbüs kârlılık gayesine göre çalışır. Bütün faaliyetlerinin mihverini rantabilite teşkil eder. Kârlılık muayyen bir sermayenin muayyen bir zamanda elde ettiği gelir ile ölçülüdür. Halbuki İktisadi Devlet Teşekkülleri, Devletin iktisadi siyaset organları, yani muayyen iktisadi siyaset gayelerini tahakkuk ettirmek maksadiyle meydana getirilmiş vasıtalar olmak bakımından her zaman kârlılık esasına göre çalışmak imkânını bulamazlar. Devletçe iktisat sahasında kendilerine tahmil edilen vazifeler, millî ölçüde bir faydayı hedef tuttuğundan, işletme faaliyetleri birçok hallerde kârla netirelenmez. İktisadi Devlet Teşekküllerinde hareket noktasını yatırılan sermayeden iyi bir kâr elde etmek gayesi değil, millî ekonominin umumi menfaatin hizmet esası teşkil eder. Bu hizmet, vazifelendirilen iktisadi teşekküle zararlı, fakat millî ekonomiye faydalı olabilir.

Şu halde kârlılık, İktisadi Devlet Teşekküllerinde ilk hedef olmadığı gibi başarırlılığın da ölçüsü değildir.

Başarırlılığın ölçüsü, bir taraftan Devletçe kendilerine verilen vazifeleri millî faydayı tahakkuk ettirecek şekilde başarıp başaramadıkları, diğer taraftan da bu faaliyetlerinde iktisadilik esaslarına riayet edip etmedikleridir.

Binaenaleyh işletme ekonomisi bakımından İktisadi Devlet Teşekkülleri iktisadilik esasına göre çalışırlar. İktisadilik, muayyen bir hedefe, en az para, emek, malzeme ve zaman ile ulaşmak, muayyen bir külfetten âzami fayda sağlamak demektir.

İstîtraden şunu da işaret etmek isteriz ki, özel ekonomide her kârlı işletmenin iktisadi çalışmış olması lâzımgelmediği gibi iktisadi şekillerde çalışan her işletmenin de muhakkak kârlı olması icabetmez. İktisadilik normal olarak kârlı çalışan bir işletmenin kârlılığını artırır. Devlet İktisadi teşebbüslerinin de özel teşebbüs gibi mâkul hadler dâhilinde kâr etmesi şüphesiz lâzımdır. Devlet tarafından yatırılan sermayenin nemalanması, gelişmesi, teraküm etmesi ve bu suretle teşebbüsün tedricen Devlete külfet olmaktan çıkması, yahut bu külfetin tedricen azalması için Devlet teşebbüslerinin bir fazla gelir sağlamasına lüzum vardır. Devamlı zararlar, bu teşebbüslerin maddi varlıklarını daima eriteceklerinden bunlar, ne iktisadilik prensibini tahakkuk ettirmeye, ne de Devlete tahmil edilen vazifeleri başarmaya imkân bulabilirler. Onun için iktisadi Devlet Teşekküllerine işletmecilik bakımından kârlı olmaları vazifeler yüklenildiği zaman, bunların icabetirdiği maddi külfetleri kolaylıkla kaldırabilmeleri için açıkların Devlet tarafından karşılanmasına

zaruret vardır. İktisadi Devlet İşletmeciliğinin tatbik olundulu bütün memleketlerde bu usulün uygulandığı görülmektedir.

Kanun tasarısının ihzarında tarife mevzuunda yukarda arz ve izah olunan işletme ekonomisi esaslarından hareket olunmuştur. Parasız veya maliyetin dununda bir tarife teşekkülün iktisadi ve mali bünyesini sarsar ve hizmetin ifasını zorlaştıracak bu sahadaki yardımları da imkânsız kalır. Bu itibarla Devletçe lüzum görülecek parasız ve maliyetten düşük nakliyatın tevhit edeceği açığın karşılığının teşekküle ödenmesi lüzumlu görülmektedir.

Madde 16 : İktisadi bir teşekkül bünyesi tarifelerle tesbit edilecek tenzilli ücretler haricinde parasız seyahat ve taşımalar muhtemel bulunmadığı cihetle parasız ve tenzilli ücretle seyahat ve taşıma prensip olarak kabul edilmeyecektir.

Ancak bu nevi müesseselerde çalışan memur ve müstahdemlerin teşekkülün iktisadi bünyesine ehemmiyetli bir tesir icra etmeyecek seviyede yapılan hizmetten parasız istifadeleri bütün dünya demiryollarında kabul edilmiş olduğundan teşekkül personelinin idare meclisince tâyin edilecek esaslar dairesinde parasız seyahatları ile mütekabiliyet esasına dayanan diğer demiryol idarelerinin memurları, demiryolu ile ilgili çalışma ve inceleme yapanlar, askerî ulaştırma makamlarının demiryol ulaştırma ile vazifeli subaylarının ve trenlerdeki emniyet, inzibat memurlarının ve demiryol inşaat personelinin vazife seyahatlarının bu hükümden istisna edilmesi hizmetlerinin hususiyeti bakımından uygun görülmüştür.

Madde 17 : Hususi tren ve servis vagonlarının kimlere tahsis edilebileceğini göstermektedir.

Madde 18 : Teşekkülün Milletlerarası taşımaların icabı olarak kurulmuş veya kurulacak tarife ve taşıt mübadele birliklerine girmesi ve bu taşımalarla ilgili Milletlerarası takas ve tasfiye bürolarına girebilmesi ve bunlarla ilgili her türlü para tahsil ve ödeme işleri yapabilmesi iştilal mevzuunun tabii neticeleridir.

Madde 19 : Teşekkülün itibari sermayesinin teşekkül suretini göstermektedir. Şimdiye kadar mülhak bir bütçe ile idare edilmiş olan idarenin sermayesini hakiki miktarı ile kesin olarak tesbite imkân olmayacağı tabiidir. Bununla beraber mevcut tesislerin, muharrik ve müteharrik edevatın günün rayicine göre yapılan tahminleri teşekkülün 2,5 milyarlık bir değere malik bulunduğu merkezindedir.

Madde 20 : Bu maddede itibari sermayenin unsurları sayılmaktadır.

İdare meclisince belirtilecek ihtiyaçlara göre Maliye bütçesine konacak tahsisat karşılığına Hazineye yapılacak ödemelere aşağıda arz edilen sebeplerle lüzum görülmektedir.

Yabancı şirketlerin elinde bulunan demiryollarının millileştirilmesi ve yeni inşaat ile vücuda gelen milli demiryol şebekesinin mühim kısmını teşkil eden şirket hatları yıpranmış, islâh ve takviyeye muhtaç bir halde Devlet Demiryolları İdaresine teslim edilmiş, idare bu hatların takviyesi, balastlanması, muharrik ve müteharrik edevatın ve sabit tesislerinin tamir ve islâhı için mühim miktarlara balığ olan masraflar ihtiyar etmek zorunda kalmıştır. Bundan başka 3487 sayılı Kanunun 4 ncu maddesi gereğince yeni inşa edilen hatların muharrik ve müteharrik malzeme ile Devlet Demiryollarına devri muktazi olmasına rağmen şimdiye kadar inşaat dairesince yalnız hat ve tesisler verilerek muharrik ve müteharrik malzemenin Demiryol İdaresi tarafından temini zarureti ile karşılanmıştır.

Bundan başka İkinci Dünya Harbinin zuhuru ile kara ve denizyollarının işlemez hale gelmesi neticesi memleketin bütün nakil hizmeti demiryollarına teveccüh etmiş, buna mukabil hariçten yeter miktarda malzeme temin edilemediğinden mevcut tesislerle materyel esash surette yıpranmıştır.

Harbi mütaakıp tesis ve malzeme noksanlarının tamamlanmasına tevessül edilmiş ise de, anormal şartlar altında yapılan yatırımlar ve bilhassa 7 Eylül kararları idarenin malî bünyesini çok ağırlaştırmıştır.

Harb seneleri içinde tarifelerin yükselen malzeme fiyatlarına mütenazır olarak yükseltilmeyecek müstakar kalması da yukarıki âmillere inzımmam ederek teraküm eden yenileme ihtiyaçlarının çok yüksek rakamlara balığ olmasını intaç eylemiştir. Binaenaleyh demiryol tesislerinin ve

materyalin islah ve ikmal ve iktisadi gelişmenin ortaya çıkaracağı nakil hizmetlerinin karşılanabilmesi için yeni malî külfetler yüklenmek zarureti tahassul etmektedir.

Bu itibarla, İdarenin malî durumunu ağırlaştırıcı borçların tasfiyesi bilhassa gerekli tamir ve yenilemelerin sağlanması için bir ihtiyaç haline gelmiştir.

Bu ihtiyacın işletme varidatına tahmili akla gelebilirse de bunun memleket iktisadiyatına müzır tesisler ika etmekten hali kalmıyacağı muhakkaktır. Binaenaleyh muasır memleketlerde ve bilhassa İsviçre Demiryollarında 1944 senesinde yapıldığı gibi bu borçlarının Hazinece ödeneceği zaruri görülmektedir.

Madde 21 : Teşekküle devrolunacak menkul ve gayrimenkul malların devir kıymetlerinin ne suretle tesbit olunacağına dair bulunmaktadır.

Madde 22, 23 : Amortismanlarla kârın sermayeye ilâvesine, kısa veya uzun vadeli krediler sağlanmasına, çıkarılacak tahvillere ait hükümleri ihtiva etmektedir.

İktisadi bir işletme hesaplarının Devlet Maliyesi esaslarına göre tanzim ve murakabesi mümkün bulunmadığı, böyle bir teşekkülün alım ve satım hususunda da seyyaliyet ve serbestiyi haiz bulunması lâzımlı olduğu gerekçesinin başında etraflı bir surette izah edilmiştir. Bu icap ve zaruretler teşekkülün 1050 sayılı Muhasebe Umumiye ve 2490 sayılı Artırma ve Eksiltme kanunlarına tâbi tutulmamasını iktiza ettirmektedir.

İktisadi ve malî kontrol 3460 sayılı Kanuna göre yapılacaktır.

İdare bugün inşaat bakımından Bayındırlık Bakanlığı Teşkilâtı hakkındaki 3611 sayılı Kanun hükümlerine tâbi bulunmaktadır. İktisadi bir teşekkülün iş ve hizmetin gerektirdiği tesisleri doğrudan doğruya yapması her bakımdan faydalı ve zaruri görülmekte bulunduğundan teşekkülün inşaat hususunda 3611 sayılı Kanuna tâbi olmaması gerekli görülmüştür.

Madde 24 : 15 nci maddenin izahında arzedildiği gibi teşekkül ve kuracağı müesseselerin faaliyetlerinde daima memleketin iktisadi, içtimai ve kültürel icaplarını göz önünde bulundurmaları tabiidir. Tarifeleri tanzimde bu esas bir unsur ve kaide olacaktır. Şu hale göre bugünkü çeşitli kaunlarda idarenin iktisadi ve malî bünyesini sarsan parasız ve tenzilli, ücretli nakliyat ve hizmetlere ait hükümlerin teşekkül ve kuracağı müesseselerde uygulanması zararlı neticele- rin devamına sebebiyet verir. Bu hükümlerin teşekkül ve kuracağı müesseselerde tatbik edilme- mesi katî bir zarurettir.

Madde 25, 26, 27, 28 : Bu maddeler selef idareye tanınmış haklar cümlesinden olup teşekküle aynen devri hizmetin ifası bakımından lüzumlu görülmüştür.

Madde 29 : Teşekkülün hizmetin icabı olarak gümrükle ilgili münasebetlerinin ilgili bakanlıkça tesbit olunacak esaslara göre ifa olunacağını göstermektedir.

Madde 30, 31 : Bugün mevcut hükümlere mütenazır esasları ihtiva etmektedir.

Madde 32 : Kaldırılan ve uygulanmayacak olan hükümleri göstermektedir.

Madde 33 : Bugün mevcut hükümlere mütenazır esasları ihtiva etmektedir.

Madde 34, 35 : Kurumlar Vergisi ile Bina ve binalardan alınacak Buhran ve Arazi vergilerinin teciline ait esasları havidir. Teşekkül borçlu bir hizmeti devraldığından kendisine malî durumunu islah imkânı sağlanmak üzere bu mehil verilmiştir.

Madde 36, 37 : Kanunun yürürlüğü ile ilgili hükümleri ihtiva etmektedir.

Geçici hükümler : İntikal dolayısıyla yapılacak işlemleri göstermektedir.

Ulaştırma Komisyonu raporu

T. B. M. M.

Ulaştırma Komisyonu

Esas No. 1/465

Karar No. 7

6 . V . 1953

Yüksek Reisliğe

Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Genel Müdürlüğünün İktisadi Devlet Teşekküllü haline getirilmesi maksadiyle Ulaştırma Vekâletince hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetinin 3 . X . 1952 tarihinde Yüksek Meclise sunulması kararlaştırılan 19 . XI . 1952 tarihinde Yüksek Reisliğe komisyonumuza havale buyurulan kanun lâyihası Ulaştırma Vekili, Devlet Demiryolları Umum Müdürü ve Maliye Vekâleti mümessilleri hazır buldukları halde tetkik edildi.

24 Mayıs 1924 tarih ve 506 sayılı Kanunla Devlete intikal eden hatların idare ve işletilmesi için kurulan Demiryolları Müdiriyeti Umumiyesi; inşa edilecek hatlarla bu hatların mün-tehi bulunduğunu limanların inşa ve işletilmesi umurunu da ihtiva etmek üzere 1042 sayılı Kanunla Devlet Demiryolları ve Limanları İdare-i Umumiyesi unvanı altında teşkilâtlandırılmış ve mülhak bütçe halinde kurulmuş bulunan müessese 1 . VI . 1933 tarihinde inşaat ve işletme işlerinin ayrılması üzerine yalnız İşletme İdaresi olarak faaliyetine devam etmekte bulunmuştur.

1042 sayılı Kanunla 1927 yılında kurulan « Devlet Demiryolları ve Limanları İdare-i Umumiyesi » bugünkü İktisadi Devlet Teşekkülleri gibi bir idare meclisine malik (Madde 7) Usulü muhasebesi, Usulü Muhasebei Umumiye Kanununa tâbi olmayıp hesabâtı müessesatı ticariye ve sınıyede cari esasata göre tanzim olunan (Madde : 39); mübayaat ve satış usulleri müzayede, münakasa ve ihalât Kanunu ahkâmına tâbi olmayıp meclisi idaresince tanzim ve Nafia vekili tarafından tasdik edilecek talimatname ile tâyin olunan (Madde : 40) iktisadi ve ticari karakteri vaznı kanunca müsellemler bir müessese idi.

1042 sayılı Kanuna göre kurulmuş olan idarenin bu günkü İktisadi Devlet Teşekküllerinden farkı, hususi hükümlerine tâbi müstakil bir müessese olmaması, mülhak bütçe ile

idare edilmesi ve sarftan sonra Divanın murakabesine tâbi bulunmasından ibaret idi.

1927 de İktisadi Devlet Teşekkülleri için ayrı bir statü düşünülmemişti. Eğer o zaman 3460 sayılı Kanun meriyette bulunsaydı vâzın kanun iktisadi, ticari ve sınıyede karakterini teslim ettiği Devlet Demiryollarını bu kanunun şümülüne ithal etmekte tereddüt etmiyecekti;

Demiryol şirketlerinden satın alınan işletmelerin iktisadi işletme prensiplerine göre idaresine devam olunması her ne kadar 1042 sayılı Kanunla düşünülmüş ise de devlet memurlarımızın şirket usulleriyle devlet müesseselerini idare etmekte güçlük çekmeleri ve intibak edememeleri sebebiyle olacak ki, bu kanun iki defa revizyona uğramış ve daraltıldıkça daraltılarak Devlet Demiryolları İdaresi, hizmetlerini aldığı tahsisata göre ayarlamaya çalışsan, bir âmme müessesesi haline ifrağ edilmiştir. Bu revizyonlar şöyle cereyan etmiştir :

1939 da yani Demiryolları ancak iki sene bir İktisadi Devlet teşekkülü olarak çalıştıktan sonra teşkilâta ilk sıkıntı başlamış; 1042 sayılı Kanunda teşekkülün iktisadi karakterini belirten ve onu yüzde yüz âmme hizmeti yapan müesseselerden ayırt eden maddeleri bir kalemde çıkarmak gayesiyle Hükümet bir lâyiha getirmiştir. Hükümetin esbabı mucibesinde idare bütçesinin Büyük Millet Meclisinde tetkik ve tasdik edilmesi müessesenin Meclisi İdaresinin lüzumsuzluğuna ve lâğvına sebep olarak gösterilmektedir.

1042 sayılı Kanunun 58 nci maddesi aynen «İdare-i Umumiyenin taahhüdât ve sarfiyatı Divanı Muhasebatın vizesine tâbi değildir. Ancak, İdare hesabı aylık olarak Divanı Muhasebat tarafından rüyet olunur.» demektedir.

Bu madde de 39 ve 40 ncı maddeler gibi İdareye piyâsanın âni ve seyyal ihtiyaçları karşısında sarf serbestisini vermekte ve bittabi o zaman Umumi Murakabe Heyeti gibi bir teşekkül bulunmadığından sarfiyatın tenkidi

vazifesini Divana tevdi etmekte idi.

İşte bu maddenin ikinci cümlesi yani hesabın Divan tarafından rüyet olunması keza idare meclisinin ilgasına sebep olarak gösterilmiştir ki bu mucip sebebin ne kadar zayıf olduğu meydandadır.

63 maddelik 1042 sayılı Kanun daraltılmış ve 19 maddelik bir kanun olarak 1483 No. ile 4. VI. 1929 da meriyete girmiştir. 1483 sayılı Kanun bir taraftan idareyi iktisadi ve ticari karakterinden mahrum bırakıyor, diğer taraftan parasız ve tenzilâtlı ücretle seyahat ettirme hakkını İcra Vekilleri Heyetine (8 nci maddesi ile) vermek suretiyle idarenin tarife işlerine müdahale için bir kapı açıyordu. Bu lâ-yihayı Bütçe Komisyonu ruh itibariyle şayanı kabul ve idarenin daha cezrî hareketini âmir görmekte iktifa etmiştir.

İkinci revizyon bundan iki yıl sonra 1931 de vukubulmuştur. Hükümet daha daraltıcı bir zihniyetle hareket etmiş ve idarenin muhasebe reisini tâyin veya değiştirme salâhiyetini Maliye Vekâletine veren bir kanun lâ-yihasıyla Meclise gelmiştir.

Bütçe Komisyonu bu lâ-yiha hakkında raporunu yazarken «Umumi idarenin muamelât ve hesap usullerinin Devlet dairelerinde takip olunan usullerden farklı olduğunu» itiraftan kendini alamamış fakat lâ-yihanın kabulüne bir mucip sebep bulmuş olmak için idare bütçesinin Büyük Millet Meclisince kabul edildiğini ve umumi muvazeneden idareye yardımcı bulunduğunu ileri sürmüştür.

1784 sayı ile kanunlaşan bu lâ-yiha Devlet Demiryolları ve Limanları İdaresini halka hizmet satan ve aldığı para ile gerek hizmetin sahasını genişletmeye ve gerekse gelirini artırmaya çalışması lâ-zımgelen müstakil bir Devlet müessesesi halinden çıkarmış ve idarenin malî hâkimiyetini Maliye Vekâletini temsil eden ve Demiryolları Umum Müdürü karşısında bir hayli istiklâlâle sahip bir muhasebe reisine bırakmıştır.

1951 senesinde memleketimizde tetkikat yapan ve Hükümetimizle Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankasının müştereken finanse ettiği 15 mütehassıstan mürekkep Barker Heyeti, verdiği raporda, bu hususu tasvip etmediğini açık olarak belirtmiştir.

Bugün komisyonumuza havale buyurulmuş olan lâ-yiha İdarenin 1042 sayılı Kanunla haiz bulunmuş olduğu duruma irca mahiyetindedir.

Bir memlekette ve bilhassa ekonomisi süratle inkişaf eden bir memlekette nakliyat ve seyahat hâdiselerinin ne kadar büyük bir tahavvül, seyyaliyet ve elâstikiyet arzettiği izahattan varestedir. Bu itibarla memleketin taşıma işlerinin büyük bir yüzdesini üzerine alan Devlet Demiryolları İdaresine ticari ve iktisadi mânada bir serbesti vermenin ve onu formel ve kırtasî bağlardan âzade kılmanın memleket ekonomisine paha biçilmez bir inkişaf imkânı vereceği kanaati komisyonumuzda hâsıl olmuştur.

İdare ve murakabe sistemlerinin değiştirilmesi zaruretinde Hükümetle hemfikir bulunan komisyonumuz Demiryollarımız için henüz en müttekâmil iktisadi bir idare sistemi olduğu iddia edilmemekle beraber 1938 den beri iktisadi karakteri galip Devlet müesseseleri için kabul olunan ve halen mümâsil işletme ve teşekküller için tatbik ve tecrübe edilmiş bulunan ve ıslah ve inkişafı çareleri üzerinde çalışılmakta bulunduğu anlaşılan İktisadi Devlet Teşekkülü sisteminin intihap edilmesinde de isabet bulunduğunu müşahede eylemiştir.

Bu suretle tasarının tümü kabul olunarak maddelerde aşağıdaki değişikliklerin yapılması lüzumu görülmüştür.

Tasarının muhtelif maddelerinde görülen Başbakan, Bakan, Bakanlık, Bakanlar Kurulu, Özel Genel, Tüzel kişilik, Sayıştay gibi tâbirler Teşkilâtı Esasiye Kanunumuza uygun olarak Başvekil, Veki, Vekâlet, Vekiller Heyeti, Hususi, Umumi, Hükmi Şahsiyet ve Divanı Muhasebat kelimeleriyle değiştirilmiştir.

Madde 3. : Teşekkülün uhdesine mürettep vazifeleri ortaklıklar marifetiyle veya vasıtalı olarak yapılabilmesini sağlayan 3 ncü maddedeki (yahut bu işlerin maliyetini düşürecek her türlü teşebbüs) cümlesinin tatbikatta iltibaslara mahal verebileceği görülmüş, esasen asıl maksadın mükerreren ifadesinden ibaret bulunmuş olan bu cümlelerin metinden çıkarılması uygun görülmüştür.

Madde 5. : İdare meclisi üyelerinin Vekiller Heyetine mevzu ile en yakın alâka ve münasebeti bulunan vekâletlerce teklif ve inha olunması uygun olacağı göz önünde bulundurularak teknik tesisler ve askerî icaplar bakımlarından

Millî Savunma ve Bayındırlık vekâletlerince de birer üyenin intihap ve teklifi faydalı görülmüştür. Ancak 9 kişiden tereküp eden idare meclisinin üye adedini artırmanın da muvafık olmayacağı düşüncesiyle Ulaştırma Vekâletine başkan ile 3 üye yerine 2 üye teklifi salâhiyeti tanınarak İşletmeler Vekâletinin teklif hakkının kaldırılması muvafık görülmüştür.

Bundan başka bu maddenin Maliye Vekâletinin teklifi üzerine tâyin olunacak üyelerin asli vazifelerini muhafaza edebileceklerine dair olan hükmü idare meclislerinden beklenen hareket serbestisi mefhumu ile kabili telif görülmemiş ve esasen diğer İktisadi Devlet Teşekküllerine de müesses olmıyan bu usulün yalnız bu teşekküle hasren tatbiki lüzumuna dair verilen izahatla kanaatbahş görülmediğinden tatbikatta da birtakım suitefsirlere meydan verebileceği mü-lâhaza olunan bu fıkranın madde metninden çıkarılması münasip görülmüştür.

Madde 8 : a) İdare meclisinin başta vazife ve salâhiyetlerini tadat eyliyen 8 nei maddenin a bendinin ulaştırma politikasına ait ana prensiplerin tâyin ve tesbiti hususunda Hükûmete mürettep salâhiyetle tedahül ve iltibas edebilecek bir ifadeyi muhtevi olduğu görüldüğünden istihdaf olunan maksadın vazihan ifadesi için bu bendin (Teşekkülün idare ve işletme prensiplerini tâyin etmek) şekline ifrağı uygun görülmüştür.

b) Yine bu maddenin b bendinde mevcut vazıhsuzluğu gidermek ve kanun ve nizamname tasarılarının idare meclisince hazırlanacağı gibi bir telâkkiye mahal bırakmamak için bunların Umum Müdürlüğün icraat ve tatbikatla yakından ilgili memur ve mütehasısları tarafından hazırlanarak idare meclisinin tetkikına arzolanması ve Vekâletçe tasarılar verilecek nihai şekilde idare meclisi mütalâasının göz önünde bulundurulması yerinde görülmüş ve bu mü-lâhaza ile bu bent de (Teşekkülün Umum Müdürlükçe hazırlanacak kanun ve nizamname tasarılarını tetkik ve mütalâasını Vekâlete bildirmek) şeklinde tadil edilmiştir.

c) Bu maddenin c bendindeki yönetmelik kelimesi de talimatname terimi ile değiştirilmiştir.

d) Teşekkülün âmme hizmeti karakteri arz eden iştigal mevzuunun yurdun iktisadi ve iç-

timai ihtiyaçları ve müdafaa zaruretleri ile hemahenk olarak inkişaf eylemesinde muktazi koordinasyonun temini ve Devletin ulaştırma politikasına muvazi olarak bir faaliyet programının tatbiki için iş programlarının Ulaştırma Vekâletince tasdikı zaruri görülmüş ve maddenin d bendindeki mutlak ifade bertaraf edilmiştir.

e) Maddenin yıllık bilânço ve kâr ve zarar hesaplarının tasdikına ait e bendinde kâr ve zarar hesaplarının tasvip edilmemesi halinde yapılacak muameleyi tasrihte fayda görülerek bu bende (tasvip edilmeyen bilânço ve kâr ve zarar hesapları hakkında esbabı mucibeli rey ve mütalâasını Umumi Mürakabe Heyetine vereceği raporda zikreder) şeklinde bir fıkra ilâve edilmiştir.

Bu maddenin kazai mercilere intikal eden veya etmiyen hukuki ihtilâfların sulh ve ibra yoluyla halli, dâva açılmasından sarfınazar olunması veya açılmış dâvaların takibinden vazgeçilmesine mütaallik hükümleri hususi hukuk kanunlarına tâbi bulunan bu gibi müesseselere tanınmış hak ve salâhiyetlerin tekrarından ibaret bulunmuş ve bu gibi hususlarda mer'i mevzuatın hükümleri dâhilinde muamele ifası tabii görülmüş bulunduğundan bu bendin madde metninden çıkarılması uygun görülmüştür. Ancak mahdut meblâğa munhasır ve miktarı da pek kesin olduğu anlaşılan ve İşletme Nizamnamesinin tatbikatından doğan ihtilâflardan takibinde idare için fayda mü-lâhaza olunmıyanların doğruca Umum Müdürlükçe terkini için 32 nei madde olarak müstakil bir hükmün tasarıya ilâvesi yerinde görülmüştür.

Madde 13 : 8 nei maddenin d bendinin tadilindeki mucip sebeplerle iş programlarının Ulaştırma Vekilinin tasdikiyle tekemmül eylemesini teminen bu maddeye 3 neü fıkra olarak (İdare meclisince tetkik ve tasvip edilen iş programları Ulaştırma Vekilinin tasdikı ile kesinleşir) cümlesinin ilâvesi uygun görülmüştür.

Madde 15 : Bu maddenin taşımanın veya taşınacak maddenin veya iş ve hizmetin hususiyeti bakımından tarifeye bağlanamayacak hususlarda idarenin hususi anlaşmalar yapabilemesi muvafık ise de tarife esaslarıyla ahengi muhafaza bakımından bu salâhiyetin idare meclisi kararıyla istimal olunması yerinde görülmüş ve fıkra bu yolda tadil edilmiştir.

Madde 16 : a) İstisnai olarak ücretsiz ve

tenzilli ücretli seyahatlere mütaallik bulunan 16 nci maddenin Devlet Demiryolları memurlarına tanıdığı hakların aynı hizmetleri gören Ulaştırma Vekâletinin pek mahdut miktarda olan merkez teşkilâtı mensuplarına da teşmili ve müesseseye senelerce' emek vermiş bulunan Demiryolları emeklilerinin de yalnız eşleriyle permi hakkından faydalanmaya devam etmelerinin teşekkülün iktisadi bünyesine ehemmiyetli bir tesir icra etmemesine mukabil müspet ruhi tesirleri bulunacağı mülâhazasıyla a bendine (Ulaştırma Vekâleti merkez teşkilâtı mensuplarıyla aileleri ve Devlet Demiryolları emeklileri ve eşleri) cümlesinin ilâvesi komisyonumuzca uygun görülmüştür.

e) Bu maddenin c bendi gereğince trenlerde parasız olarak seyahatlerine müsaade edilen vazifeli bir emniyet memurunun tek başına vazifesini görmekte müşkülâta maruz kalabileceği gibi yerine göre bu memurların hüviyetlerini gizliyerek de seyahat etmeleri icabedebileceğinden bu bendin (her yolcu treninde vazifeli olarak bulunan bir askerî inzibat ve âzami 3 sivil veya üniformalı emniyet memuru parasız seyahat edebilir.) şekline ifrağı münasip görülmüştür.

e) Bu maddeye teşekkülü her suretle teftiş ve murakabe salâhiyetine malik bulunan Ulaştırma Vekâletinin bu salâhiyetinin sağlanmasını temin ve teshil bakımından halen olduğu gibi bu Vekâletin teftiş ve murakabe ile ilgili memurlarına parasız seyahat müsaademesi verilmesi ve bunun miktarını 15 aded olarak tahdidi lüzumlu görülerek (Ulaştırma Vekâletinin teftiş ve murakabe ile ilgili memurlarına 15 aded şebekeye mahsus serbest seyahat kartı verilir.) şeklinde bir e bendi ilâve edilmiştir.

Madde 17 : Parasız seyahatlerle ilgili olan 17 nci madde üzerinde de betahsis tevakkuf eden komisyonumuz dost, yabancı devletler başkanlarının yurdumuza vâkı olabilecek resmî ziyaretleri ve Devlet Reisimizin bu mahiyette ve mütat itinerer dışı seyahatleri dolayısıyla kendilerine tren tahsis olunmasının zaruretinde ittifak eden komisyonumuz iltibasları önleme bakımından madde metninde özel kelimesinin kaldırılmasını muvafık görmüştür.

Madde 23 : 23 ncü maddede (tahvil çıkara-

cağı) ifadesi (tahvil çıkarabileceği) şeklinde tashih edilmiştir.

Madde 26 : Teşekküle ait muhabere vasıtalarından zaruri hallerde yapılacak muhaberatın kanunla tahdüt edilmesi mahzurlu görüldüğünden bu maddenin ihtiva ettiği resmî ve hususi muhaberata ait esasların idare meclisince tâyin olunması uygun olacağı mütalâa ve maddede bu maksatla gerekli değişiklik yapılmıştır.

Madde 31. : Bu maddedeki (Mahkemeler) yerine daha şümüllü olarak (Adli makamlar) tâbirinin kullanılması münasip görülmüştür.

Madde 32. : Tasarıya komisyonumuzca ilâve edilen 32 nci madde 8 nci maddeden çıkarılan ve mucip sebepleri evvelce izah edilmiş bulunan I fıkrasına mütenazır bir hükmü ihtiva etmektedir.

Madde 33. : Yine tasarıya 33 ncü madde olarak ilâve edilen hüküm de teşekkülün muayyen tarifeli nakil vasıtalarıyla seyahat edeceklerden alınacak Nakliye Vergisi hakkındaki Kanundan istisnasını temin maksadına matuftur. Bu vergiye tâbi bulunmayan motörlü nakil vasıtalarının daimî rekabetine mâruz bulunan Demiryol İdaresinin tarifelerine yurdun iktisadi gelişmesine muvazi olarak ayarlıyabilmesi lâzımdır. Tren ücretine inzımm eden ve ücretin artmasıyla mütenasiben tezayüt eden vergi dolayısıyla nakil ücreti ehemmiyetli bir miktara ballığ olmaktadır. Bu verginin aynı işle meşgul iki nevi nakil vasıtasından yalnız biri hakkında tatbiki diğerinin malî bünyesi üzerinde ehemmiyetli tesirler husule getirebilir. Bu mülâhaza ile Nakliye Vergisinin teşekkül ve kuracağı müesseseler hakkında da tatbik edilmemesi muvafık görülmüştür.

Madde 34. : (Hükümetin 32 nci maddesi).

Bu maddede (ve diğer kanunların bu kanuna uymayan hükümleri) cümlesi 16 nci maddenin son fıkrası varken zait görüldüğünden kaldırılmıştır.

Madde 37. : (Hükümetin 35 nci maddesi).

Bu maddedeki «Arazi Vergisi» «Müdafa Vergisi» olarak tashih edilmiştir.

Geçici madde 1. : Geçici birinci maddede ufak bir kelime tashihi yapılarak daha geniş ölçüde çalışılmasını sağlama bakımından (olunur) kelimesi yerine (ettirilir) kelimesi konmuştur.

Geçici madde 3. : Bu maddeye iş programlarının hemen tanzimine tevessül olunmasını te-

minen (Bu kanunun neşri tarihinden itibaren 6 ay içinde) cümlesinin ilâvesi uygun görülmüştür.

Geçici madde 4. : İdare meclisi üyelerinin kanunun neşrini mütaakıp derhal intihap ve tayini tabii görüldüğünden geçici 4 ncü maddeye lüzum görülmemiş ve bu madde lâyihadan çıkarılmıştır.

Komisyonomuzca tasarıya ilâve edilen 32 nci madde dolayısıyla Hükümet lâyihasının VII nci ve mütaakıp bölümlerindeki madde numaralarında ve çıkarılan geçici 4 ncü madde dolayısıyla de geçici maddeler rakamlarında gerekli tashihat yapılarak havalesi gereğince Maliye

Komisyonusuna verilmek üzere Yüksek Reisliğe sunulur.

Ulaştırma Komisyonu

Reisi	Sözcü	Kâtip
Samsun	Urfa	Amasya
<i>N. Berkman</i>	<i>N. Açınal</i>	<i>C. Topcu</i>
Balıkesir	Bilecik	Bitlis
<i>A. Kalıpsızoğlu</i>	<i>K. M. Kurkut</i>	<i>N. Barut</i>
Bitlis	Çanakkale	Erzurum
<i>S. İnan</i>	<i>İ. Karesioğlu</i>	<i>E. Nutku</i>
Maras	Sivas	Tekirdağ
<i>R. Öksüz</i>	<i>İ. Duygun</i>	<i>H. Bingül</i>
	Zonguldak	
	<i>A. R. İncealemdaroğlu</i>	

Maliye Komisyonu raporu

T. B. M. M.

Maliye Komisyonu

Esas No. 1/165

Karar No. 86

29 . VI . 1953

Yüksek Reisliğe

Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğünün İktisadi Devlet Teşekkülü haline getirilmesi maksadiyle Hükümetçe hazırlanıp Büyük Millet Meclisine sunulan ve Ulaştırma Komisyonunca tetkik edildikten sonra 6 . V . 1953 tarihinde komisyonumuzca havaledilen kanun lâyihası Ulaştırma Vekili, Devlet Demiryolları Umum Müdürü ve alâkali temsilciler huzuriyle tetkik olundu.

Lâyihanın tanımı üzerinde yapılan konuşmalar neticesinde, bu idarenin iktisadi karakterinin âmme hizmeti karakterinden daha mütebariz bulunduğu nazara alınarak tasarıncın esas komisyonca ittifakla kabul edilmiş ve maddelerin tetkikinde Ulaştırma Komisyonunca düzenlenen rapor esas ittihaz olunmuştur.

Madde 1 : Ulaştırma Komisyonunun birinci maddesinde, ibare ve kelime tashihleri yapılmış ve idarenin mülkiyeti altında bulunan muharrik ve müteharrik edevatla menkul ve gayrimenkul envalinde mevcut remizlerde nokta bulunmadığı gibi telgraf muhaberesinde de bir kelime addolundüğundan TCDD remzi arasına konulmuş olan noktalar kaldırılmıştır.

Madde 2 : Komisyonun 2, 3 ve 4 ncü maddelerindeki esaslar muhafaza edilmekle beraber

bir arada mütalâa olunmuş ve vazifeye taallük eden 2 nci maddeyi 4 ncü maddenin takibetmesi uygun görülerek öne alınmıştır. 2 nci maddedeki hizmetler, mahiyetleri itibariyle mecburi ve ihtiyari olmak üzere ikiye bölünmüş ve maddeler ona göre tertiplenmiştir.

Yeni 3 ncü maddenin son fıkrası, idarenin tekeline tevdi edilen bir işin başkaları tarafından da yapılabileceğine dair olup tekel anlamı ile telif edilemediğinden metinden çıkarılmış ve bu maddenin f fıkrasındaki hizmetlerin c fıkrasını takibetmesi daha uygun görülmüştür.

Madde 4 : 3 ncü maddede sırf vuzuh vermek için yapılan bir değişiklikle 4 ncü madde olarak yeniden yazılmıştır.

Madde 5 : Ulaştırma Vekâletine bağlı teşekküllerden Denizcilik Bankası, Anonim Şirket haline kalbedilmiş ve PTT İşletme Umum Müdürlüğünün İktisadi Devlet Teşekkülü haline gelmesi için bir tasarı hazırlanmışsa da Hava-yolları Umum Müdürlüğü hakkında böyle bir tasarı mevcut olmadığından komisyonun bu maddesinden (Ulaştırma Vekâletine bağlı Ulaştırma teşekküllerinin İdare meclisleri reisleri ile Umum müdürleri) cümlesi çıkarılmış ve yerine TCDD nin İdare Meclisi Reisi ile Umum

Müdürünün de Umumi Heyete katılacağı ilâve olunmuştur.

Madde 6 : Bu maddede Ulaştırma Komisyonu, İdare Meclisi âzasını Vekiller Heyetine tek- lif edecek olan Vekâletlerde değişiklik yapmış- tır. Bu değişiklik komisyonumuzca uygun görül- memiş, Hükümet teklifi aynen muhafaza edilmiş- tir. Ancak Ulaştırma Komisyonu, İdare Meclisi âzalarının Maliye Vekâleti memurlarına mun- zam bir vazife gibi verilmesi mahiyetini taşı- makta olan hükmü kaldırmış ve bu husus ko- misyonumuzca da muvafık görülmüştür. Bun- dan başka maddenin son fıkrası da iltibaslara mahal vereceği düşüncesiyle çıkarılmıştır.

Komisyonun 7 nci maddesi, 3460 sayılı Ka- nunun tatbik suretini gösteren nizamnamede idare meclisinin en az ayda dört defa topla- nacağı hakkında hüküm mevcut olduğundan kaldırılmıştır. Komisyonun 8 nci maddesi, Hü- kümet tasarısının, İdare Meclisinin başca va- zife ve salâhiyetlerini sayan 8 ncin maddesinin a, b, c d' ve e bentlerinde değişiklik yapan ve kaza mercilerine intikal eden veya etmiyen beş bin liradan fazlaya mütaallik dâvaların terki- nine mütedair olan i bendi hükmünün kaldırıl- larak bu bentteki salâhiyetin beş bin liradan az olan ihtilâflara inhisar ettirilmek suretiyle umum müdüre tanınması için yeni bir madde hazırlanması hakkındaki düşüncesine iştirak edilmemiştir. İdarenin maddî ve mânevi mesu- liyetini deruhde edecek olan idare meclisinin serbestçe hareket edebilmesi için vazifelerini kanunla tayin ve tahdit eylemek doğru görül- mediğinden ve 3460 sayılı Kanunun tatbik su- retini gösteren Nizamnamede idare meclisinin başca vazife ve salâhiyetleri zikdedilmiş bu- lduğundan iltibasa mahal vermemek için mezkûr madde kaldırılmıştır.

Madde 7 : Bu madde komisyonun 9 ve 10 ncu maddelerinin birleştirilmesi suretiyle mey- dana getirilmiştir. Yeni maddeye umum mü- dürle yardımcılarının yüksek tahsil görmüş ol- maları mecburiyeti ile umum müdürün vazife- sinin şümul sahası ilâve olunmuştur.

Madde 8. : Komisyonun 11 nci maddesi ay- nen alınmıştır.

Madde 9 : İktisadi Devlet Teşekkülleri ba- reminin seyyal bir karakter taşımaması, inti- bak zorluğu ve müktesep hakların ihlâline yol açması gibi sebeplere istinaden idare bu mad-

de ile 2847 sayılı olan Barem Kanununu muha- faza eylemektedir. 3659 sayılı İktisadi Devlet Teşekkülleri baremi tadil edilerek 40 000 kü- sura balığ olan Devlet Demiryolları personeli- ni tatmin edici bir hale gelinceye kadar mev- cut baremin muhafaza edilmesi hakkındaki Hükümet müessilleri mütalâası komisyonu- muzca da, en kısa bir zamanda 3659 No. lu Ka- nunun intibaka müsait şekilde tadili temen- nisi ile Ulaştırma Komisyonunun 12 nci mad- desini aynen kabul olunmuştur.

Madde 10 : Ulaştırma Komisyonunun 13 ve 14 ncü maddeleri, iş programlarının hazırlan- masını zorlaştıracak kadar teferruatı ihtiva ey- lediği için kısaltılmış ve bu suretle programla- rın yapılabilir ve tatbik olunabilir bir halde tan- zimi imkânı sağlanmış ve bu madde 13 ve 14 ncü maddelerin yerine konmuştur.

Madde 11 : Komisyonun 15 nci maddesinde tarifeye ait değişiklikler, vuzuh vermek mak- sadiyle yapılmıştır. Tarifelerin hazırlanmasında takip edilecek yol, mümasil idarelerde olduğu gibi tasrih edilmiştir.

Madde 12 : Hükümetin sevkettiği 16 nci maddeye Ulaştırma Komisyonu :

a) Ulaştırma Vekâleti Merkez Teşkilâtı me- murları ve ailelerinin ve Demiryol emeklileriyle eşlerine Demiryolu memurları gibi permî ve- rilmesi ;

b) Her yolcu treninde bir üniformalı em- niyet memuru yerine üç sivil veya üniformalı emniyet memurunun ücretsiz seyahat edebil- mesi ;

c) Ulaştırma Vekâletinin teftiş ve muraka- be işleriyle ilgili memurlarına 15 adet açık kart verilmesi mecburiyetini ilâve etmiştir.

Memleketin bir köşesinden diğer köşesine ka- dar devam eden geniş bir saha üzerinde gece, gündüz daimî faaliyet halinde bulunan demir- yol personeline verilmekte olan permilerin Ulaş- tırma Vekâleti Merkez Teşkilâtıyla İdareden emekliye sevkedilmek suretiyle alâkası kesil- miş olan demiryol emeklilerine de verilmesi komisyonumuzca doğru görülmemiş ve madde- nin (a) fıkrası bu maksada uygun hale getiril- miştir.

Her yolcu treninde vazifeli olarak bulunan âzami üç sivil veya üniformalı emniyet memu- runun parasız seyyahatı hakkındaki c fıkrası

hükümüne gelince : Hükümet mümessillerinden alınan izahata göre yalnız Ankara - Haydarpaşa arasında sefer eden katarlarda vazifeli olarak bir üniformalı emniyet memuru bulundurulmakta olduğu ve diğer katarlara kadro imkânsızlığı dolayısıyla Emniyet Umum Müdürlüğüne memur verilemediği anlaşılmıştır.

Fiilî durum bu merkezde olunca, âzami üç sivil memurun parasız seyyahatine cebaz verildiği takdirde İktisadi Devlet Teşekkülü mahiyetini verdiğimiz yeni İdareye, Emniyet memurlarını parasız taşımak külfeti tahmil edilmiş olacağından bu hususa dair Hükümet teklifi muhafaza edilmiş ve fıkra ona göre tashih olunmuştur.

Ulaştırma Vekâletinin teftiş ve murakabe işleriyle ilgili memurlarına 15 aded serbest seyahat kartı verilmesine dair olan hüküm, Ulaştırma Vekâletinin bu müesseseyi kontrol edebilecek müfettiş ve salâhiyetli şahıslarının marşandiz ve ameliyat katarı ve sair yoleu taşıyan vasıtalarından istifade etmek imkânının sağlanması bakımından ekseriyetle kabul edilmiştir.

Madde 13 : Ulaştırma Komisyonunun, Cumhurreisinin seyyahatlerinde özel tren, Büyük Millet Meclisi Reisi ile Başvekil ve vekillere ve Erkânı Harbiye Umumiye Reisine ücretsiz hizmet vagonu tahsisine mütedair olan 17 nci maddesine, lüzumsuz gayretleri önlemek maksadiyle (talepleri halinde) cümlesi ilâve olunmuştur.

Madde 14 : Müteferrik hükümler arasında bulunan ve çeşitli kanunlarda mevcut parasız veya tenzilli ücretle nakliyat yapılmasını önleyici hükümleri ihtiva eden komisyonun 24 ncü maddesi hükmü ile 16 ncı maddenin son fıkrası hükmü, alâka ve irtibatları dolayısıyla komisyonumuzca birleştirilmiş ve 14 ncü madde olarak yeniden tedvin olunmuştur.

Madde 15 : Komisyonun 18 ncı maddesi aynen alınmıştır.

Mali hükümler

Madde 16 : Ulaştırma Komisyonunun 19 ncü maddesi, idarenin itibari sermayesini tesbit etmektedir. Bu rakam idarenin elinde mevcut mukayyet kıymetlerin günün rayicine göre tahmini bir karşılığı olarak bulunmuştur. İdarenin mukayyet fakat amortisman payı çıkarılmadan elindeki kıymet-

leri yekûnu 875 küsur milyon lira kadardır.

Hususi bir teşekkül elindeki mevcut kıymetin dört misli itibari sermaye yapabileceğine göre itibari sermayenin 2,5 milyar olarak tesbitte bir mahzur yoktur. Yalnız itibari sermayenin tahvil ihracı ve üçüncü şahıslar ile alâkası vardır. İdarenin üçüncü şahıslarla münasebeti vaziyete göre büyük ölçülerde olacağı için itibari sermayenin bu şahıslar hesabına bir zarar vermesi bahis mevzuu değildir.

Tahvil ihracına gelince : İdarenin bugünkü salâhiyeti, 375 milyon liradır. Bu salâhiyet 2,5 milyarın dörtte birine çıkarıldığına göre bir misline yakın fazlaştırılmış oluyor. Mütâakıp maddede bu sermayenin membaı gösterildiği cihetle iki maddenin birleştirilmesi suretiyle bir metin hazırlanmıştır.

Madde 17 : Komisyonun 21 ncı maddesinin bir kelimesi ile numarası değiştirilmiştir.

Madde 18 : Komisyonun 22 ncı maddesinin yalnız numarası değiştirilmiştir.

Madde 19 : Komisyonun 23 ncü maddesinin numarası ile bir kelimesi değiştirilerek alınmıştır.

Müteferrik hükümler

Madde 20 : Komisyonun 24 ncü maddesi, 14 ncü madde olarak yeniden düzenlenmiş ve 25 ncı maddesi kelime tashihleriyle aynen muhafaza edilmiştir.

Madde 21 : Ulaştırma Komisyonunun maddesi 26 ncı maddesi ibare tashihleriyle aynen alınmıştır.

Madde 22 : Komisyonun istimplâke ait olan 27 ncı maddesi ibare tashihleriyle aynen alınmıştır.

Madde 23 : İbarenin âmmé hizmetine tahsis edilmiş olan mallarının haciz ve istimplâk edilemeyeceğine dair olan 28 ncı maddenin istisnai hükmü parantez içine alınmış ve maddeye daha vazih bir şekil verilmiştir.

Madde 24. : Komisyonun 29 ncü maddesi daha basit hale getirilmiştir.

Madde 25. : İdarenin para ve mallarını çalanlar veya tahripedenlerin Devlet malları hakkında bu gibi suçları işleyenlere verilen ceza ile tecziye edileceklerine dair olan 30 ncü madde, PTT nin İktisadi Devlet teşekkülü haline konulmasına dair olan lâyhada komisyonumuzun kabul ettiği hükme mütenazır olarak aynen muhafaza edilmiştir.

Madde 26. : İdare mevzuatına aykırı ve

TCDD nin maddi zararını mucip hareketlerde bulunanlar hakkında idarenin yetkili memurları tarafından hazırlanan tutanakların zabita memurlarınca tanzim olunan tutanaklar hükmünde olduğunu ve bunların bir müzekkere ile Cumhuriyet müddeiumumiliklerine verileceğini tesbit eden komisyonun 31 nci maddesi ibare değişiklikleri yapılmak ve tutanakların behemehal yetkili ve vazifeli mahkemelere tevdi mecburiyetini müddeiumumilere tahmil ederek suçsuz şahısların mahkemeye sevk edilmesini önlemek ve Cumhuriyet müddeiumumilerine dâva açıp açmamak hususunda takdir hakkı tanımak maksadıyla kaldırılmıştır.

Ulaştırma Komisyonu, idare meclisinin vazife ve salâhiyetlerini tadat eden 8 nci maddenin bâzı bentlerinde değişiklik yaptıktan sonra beş bin liradan az olan ve kazanılması imkânsız görülen dâvaların takibinden sarfınazar edilmesi hakkında Umum Müdürlüğe salâhiyet verilmesini teminen müstakil olarak 32 nci madde hükmünü tesis etmiştir.

Komisyonumuz, diğer İktisadi Devlet Teşekküllerinde olduğu gibi açılmış ve açılacak dâvaların kazanılmasına imkân görülmiyen hallerde, müessese hukuk müşavirliğinin mütalâası alındıktan sonra bu kabül dâvaların takibinden sarfınazar edilmesine idare meclislerince karar verilmekte olduğunu ve esasen 3460 sayılı Kanunun tatbik suretini gösteren nizamnamede bu hususa dair hükümler bulunduğunu ve 8 nci madde şümülüne giren iş ve hizmetlerin ifasında idare meclisinin serbestçe hareket etmesini sağlamak için Ulaştırma Komisyonunun 32 nci maddesini kaldırmıştır.

Ulaştırma Komisyonu, 33 ncü madde ile (Muayyen tarifeli vesaiti nakliye ile seyahat eden yolculardan alınacak nakliye resmî hakkındaki 472 sayılı Kanun ile ek ve tadilleri 3828 sayılı Kanun ve eklerinin Nakliyat Vergisi ile ilgili hükümleri teşekkül ve kuracağı müesseseler hakkında tatbik olunmaz. Bu madde hükmü kanunun meriyete girdiği tarihi takip eden malî sene başından itibaren tatbik olunur) şeklinde Hükümet tasarısında derpiş olunmayan bir hüküm tesis etmiştir.

Komisyonumuz, bugünkü iktisadi inkişafımızda nakliye ücretlerinin maliyetlere yaptığı tesirleri nazara alarak nispetleri oldukça yüksek miktara baliğ olan nakliye resminden Dev-

let Bütçesinin müstagni kalıp kalamıyacağı hususunun Hükümetçe tetkik edilmesinin daha muvafık olacağını ve mezkûr kanunlarla konan mükellefiyetlerin ancak bu kanunlar bünyesinde yapılacak tadillerle temin olunması hususlarını nazara alarak Ulaştırma Komisyonunca ilâve edilen 33 ncü maddeyi çıkarmıştır.

Nihai hükümler

Madde 27 : Ulaştırma Komisyonunca düzenlenen 34 ncü madde ile kaldırılmış olan kanunlar İdarenin Teşkilât kanunları ile gelecek yıllara geçici yüklenmelere salâhiyet veren kanunlardır.

Bunlar arasında bulunan ve Devlet Demiryolları ve Limanları İdarei Umumiyesinin Teşkilât ve Vazifelerine dair 1042 sayılı Kanunla bu kanunun ek ve tadillerinde değişiklik yapılması ve bu kanuna yeni bâzı hükümler eklenmesine mütedair 4577 sayılı Kanunun 3 ncü maddesinde, Umumi İdarenin inşaat ve işletme işleri için hatları, liman ve rıhtımları üzerinde ve müesseseleri arasında telgraf, telefon, elektrik, su tesisleri ve teşkilleri yapmaya, yükleme ve boşaltma işleri ile yolcu eşyalarını nakil ve ihraca, demiryollarına yakın şehir ve kasabalarla istasyonları arasında otobüs ve kamyon işletmeye ve yine bu yerlerde talimatı dairesinde emanet odaları, oteller, gazino, büfe ve hüvet açıp işletmeye mezun bulunduğu açıklanmıştır. Ancak, kaldırılan 3 ncü maddenin bu hükmü, komisyonumuzca yeniden tanzim edilen 2 ve 3 ncü maddelerle 20 nci maddenin şümülü dâhiline girdiği mütalâa edilmiştir.

Bunlardan 5422 sayılı Kanunun 7 nci maddesinin 2 numaralı fıkrasıyla Kurumlar Vergisinden muaf tutulan «Devlet Demiryolları» İdaresi bu kanunla «Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi» adını almış ve İktisadi Devlet Teşekkülleri haline kalbedilmesi için bu lâ-yiha hazırlamış bulunduğundan Devlet Demiryolları İdaresinin istifade eylediği muafiyet hükmünden yeni idarenin de faydalanması gayet tabii bulunmuş olmakla beraber kanun lâ-yihasının geçici 8 nci maddesiyle esasen Devlet Demiryolları İdaresinin bütün hak ve vecibelerinin yeni kurulan TCDD ye intikal edeceği kabul olunmuştur.

Bu itibarla, yukardaki sebeplere binaen komisyonumuzca Kurumlar Vergisinin muafiyet hükmünden yeni İdarenin de istifade ay-

lemesi lâzımgeleceği neticesine varılmış ve 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun muafliklar ve istisnalardan bâhis 7 nci maddesinin 2 nci fıkrası yürürlükte bırakılmış ve yürürlükten kaldırılan kanunlar arasından çıkarılmıştır.

Madde 28 : Komisyonun 35 nci maddesi ay-
nen alınmıştır.

İlk beş yıla ait Kurumlar Vergisinin tecil olunacağına ve bu müddet zarfında verginin 25 milyon lirayı tecavüz etmesi halinde kanunla muayyen müddet zarfında ödeneceğine dair olan komisyonun 36 nci maddesi ile ilk beş yıla ait bina, binalardan alınan Buhran ve Müdafaa vergilerinin tecil edileceğine ve bu vergiler toplamının 25 milyon lirayı tecavüz etmesi halinde kanunla muayyen müddet zarfında ödeneceğine mütedair olan 37 nci maddesi hakkında alâkalı temsilcilerden alınan izahattan :

I - Demiryol İdaresi tarafından işletilmekte bulunan ve en kesif nakliyata sahine olan ve şirketlerden satın alınmış bulunan hatların sabit, muharrrik ve müteharrrik tesis ve malzemesi normal teknik ömürlerini doldurmuş olduğundan işletme emniyeti bakımından yenilenmelerinin zaruri bulunduğu ;

II - Memleketin iktisadi inkişafının neticesi olarak dış piyasa ile olan münasebetlerin fevkalâde artmış ve demiryollarının müntehi bulunduğu liman ve iskelelerin yeni baştan geniş envestismanlarla teçhiz ve tertibinin de zaruret halini almış olduğu ;

III - Yeniden inşa olunan hatların bugünkü nakliyat ihtiyacına cevap verebilmesi için tesis ve malzemesinin tevsiî icabeylediği ;

IV - Gerek şirketlerden satın alınan hatların mübayaâ tahsitleri ve gerekse geçmiş yıllardan devrede gelen bütçe açıklarından mütevellit borçlar da birkaç yüz milyon lira tutarında bulunduğu ;

anlaşılmaktadır.

Demiryol İdaresinin, ray, travers, köprü, yoleu ve eşyayı ticariye, bina ve rampaları gibi sabit tesislere, makina, vagon parkına, liman ve iskele tesis ve vasıtalarına 10 yıl müddetle ve yılda 100 milyon liradan aşağı düşmemek şartıyla geniş ölçüde yatırımlar yapmak mecburiyetinde olduğundan bu durumun ıslahı ve önümüzdeki yıllarda vukubulacağı muhakkak görülen mütezayit nakliyatı karşılayabil-

mesi için komisyonumuzda yeni idareye bugünkü malî külfetlerden fazla bir külfet yükletilmemesi uygun olacağı kanaati hâsıl olmuş olduğundan yukarıda zikri geçen 36 nci maddede lâyihadan çıkarılmıştır.

Madde 29 : Yukardaki maddede zikrolunan sebeplere binaen idarenin malî külfetini artırmamak gayesiyle Bina, Arazi, Buhran ve Müdafaa vergilerinden muafiyetini temin için Ulaştırma Komisyonunun 37 nci maddesi lâyihadan çıkarılarak yeniden 29 ncu madde tedvin olunmuştur.

Geçici hükümler

Geçici madde 1 : Geçici 1 nci madde yeni idareye devredilecek kıymetlerin ne şekilde takdir edileceğine dairdir. Bu maddede kıymetlerin takdirinde yalnız «günün rayici» esası konulmuş ve bu esasa göre takdir muamelesi bir komisyona bırakılmıştır.

Bugün mevcut olan İktisadi Devlet Teşekkülleri içinde en büyük kıymeti devralacak olan yeni müessesenin eline geçecek çeşitleri çok olan ve her birinin takdiri ayrı esaslara istinat etmesi lâzım gelen kıymetleri rayiç ölçüsüne bağlamak ve bilhassa günün rayici gibi hem anlaşılması hem de aynı anda tatbik edilmesi mümkün olamıyan bir esasa ürcâ etmek doğru ve mümkün görülmemiştir. Kanunda bunun kesin bir esasını vaz'etmenin türlü güçlükleri vardır.

I - Sade envanter ve yazılı kıymetlerle yetinmek, fiyatlarda vâkı olan büyük tahavvüller dolayısıyla idareyi muktazi amortismanlardan daha az amortisman ayırmaya sevkeder. Bu, idarenin binnettece tedbirli hareket etmesine mâni olur.

II - Bugünkü fiyatları göz önünde bulundurarak yapılacak bir kıymet takdiri, mevcut şartlar normal bulunmadığına ve bir sükûn havası esmesi halinde idareye muktazi malzemenin daha çok ucuza temini mümkün olduğuna göre idareyi dalgalı bir sermaye karşısında bulundurabilir.

Diğer taraftan idare her ne kadar iktisadi bir Devlet teşekkülü haline getirilmekte ise de mevcut kıymetlerinin hususi teşebbüse devri bahis mevzuu olmadığı için burada tam ve hakiki bir kıymet takdiri de zaruri değildir. Çünkü mevcut kıymetler yine Devlet elinde kalacaktır.

Takip edilmesi lâzımgelen usul, idareye en az mütehavvil olacak bir sermaye hesabı temin etmek olmalıdır.

Stokları yazılı kıymetlerle ve ortaklık haline konmayacak olan sabit tesislerle, binaları, arsaları ve muharrik ve müteharrik malzemeyi ise her birinin hususiyetlerini ayrı ayrı göz önünde bulundurarak ve kısa zamanda tahavvül etmiyecek kıymetlerle, yıpranma payları da bilhassa unutulmadan tesbitine gidilmelidir.

Bu tesbit keyfiyeti yapılırken komisyon bu işlerde ihtisası olanlardan faydalanmalıdır. Tamamen teknik bir mesele olan bu takdir işinin ihtisas sahiplerine verileceği tabiidir. Madde-den yalnız «günün rayicine göre» fıkrası çıkarılmış ve diğer hükümler olduğu gibi bırakılmıştır. Takdiri yapacak heyetin bu fıkranın çıkarılması sebebinin göz önünde tutması takip edeceği hareket hattı için faydalı mülâhaza edilmiştir.

Geçici madde 2 : Kelime tashihi ile komisyon metni alınmıştır.

Geçici madde 3 : Kelime tashihi ile komisyon metni alınmıştır.

Geçici madde 4 : Ulaştırma Komisyonunun 4 ncu, Hükümetin 5 nci maddesi kelime tashihi ile aynen alınmıştır.

Ulaştırma Komisyonunun 5 nci, Hükümet tasarısının 6 nci maddesi, mevcut olan kanun ve nizamname hükümlerinin yaşayacağını beyan etmekte olduğundan kaldırılmıştır.

Geçici madde 5 : Komisyonun 6 nci, Hükümet tasarısının 7 nci maddesi aynen alınmıştır.

Geçici madde 6 : Komisyonun 7 nci, Hükümet tasarısının 8 nci maddesi aynen alınmıştır.

Geçici madde 7 : Komisyonun 8 nci, Hükümet tasarısının 9 ncu maddesi aynen alınmıştır.

Geçici madde 8 : Komisyonun 9 ncu, Hükümet tasarısının 10 ncu maddesi aynen alınmıştır.

İdarenin elinde bulunan Liman ve iskelelerin TCDD ye intikal edeceğine dair olan Ulaştırma Komisyonunun 10 ve Hükümet tasarısının 11 nci maddesine, geçici 8 nci madde hükmü muvacehesinde, lüzum olmadığından çıkarılmıştır.

Geçici madde 9 : 17 nci madde ile geçici 1

nci maddenin uygulanmasında yapılacak masrafların TCDD tarafından ödeneğine müte-dair olan tasarının 12 nci maddesine Ulaştırma Komisyonu raporunda tesadüf edilememiş ise de komisyonumuzca tatbikatta lüzumlu görülen bu madde Hükümet tasarısında olduğu gibi muhafaza edilmiştir.

Geçici madde 10 : Ulaştırma Komisyonunun 11 nci ve tasarının 13 ncu maddesi PTT nin İktisadi Devlet Teşekkülü haline konulmasına dair olan lâyhada komisyonumuzca kabul edilen hükme mütenazır olarak tadil edilmiştir.

Madde 30 : Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

Madde 31 : Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

İdarenin kısa bir zaman zarfında inkişafını sağlayacak olan bu tasarının öncelik ve ivedilikle görüşülmesinin teklif edilmesi hususu da komisyonumuzca kabul edilmiştir.

Havalesi gereğince Bütçe Komisyonuna tevdi buyurulmak üzere Büyük Millet Meclisi Re-isliğine sunulur.

Maliye Ko. Reisi	Sözcü
Rize	Siird
<i>I. Akçal</i>	<i>M. D. Süalp</i>
Kâtip	
Zonguldak	Erzurum
Söz hakkım mahfuzdur.	Sabri Erduman
<i>F. Açaksöz</i>	İmzada bulunamadı.
Hatay	Kocaeli
C. S. Siren	<i>E. Alican</i>
İmzada bulunamadı.	
Kocaeli	Malatya
Lütfi Türkoğlu	Esat Doğan
İmzada bulunamadı.	İmzada bulunamadı.
Niğde	Samsun
<i>H. Arıbaş</i>	Şükrü Uluçay
	İmzada bulunamadı.
Seyhan	Yozgad
Zeki Akçalı	Fuat Nizamoglu
İmzada bulunamadı	İmzada bulunamadı.
Yozgad	Zonguldak
<i>H. Tatlıoğlu</i>	Söz hakkım mahfuzdur.
	<i>R. Sivişoğlu</i>

Bütçe Komisyonu raporu

T. B. M. M.

Bütçe Komisyonu

Esas No. 1/465

Karar No. 125

15 . VII . 1953

Yüksek Reisliğe

Türkiye Devlet Demiryolları İşletmesi Kurulması hakkında Ulaştırma Vekâletince hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetince Yüksek Meclise arzı kararlaştırılıp Başvekâletin 18 . XI . 1952 tarihli ve 6/3230 sayılı tezkeresiyle gönderilen kanun lâyihası Ulaştırma ve Maliye komisyonları raporlarıyla birlikte komisyonumuza havale olunmakla Maliye Vekâleti temsilcisi, Ulaştırma Vekâleti Müsteşarı ve Devlet Demiryolları Umum Müdürü hazır oldukları halde tetkik ve müzakere edildi.

Kanun lâyihası; mülhak bütçe ile idare edilmekte olan Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğünün 3460 sayılı Kanunun çerçevesi dâhilinde İktisadi Devlet Teşekkülleri haline getirilmesini istihdaf etmektedir.

Lâyiha gerekçesinde Demiryolu İdaresinin memleketimizde doğuş ve istihalesi ve bugünkü statüsü ile karşılaştığı müşkülât sarahatle anlatılmaktadır. Aynı zamanda ona tevcih edilen mühim vazifeleri başarabilmek ve memleketin gelişme ve kalkınmasına ayak uydurabilmek için ne gibi kayıtlardan kurtarılmasının icabettiği teşrih ve izah edilmektedir. Filhakika senelerden beri muhtelif vesilelerle komisyonumuzda ve Meclis müzakerelerinde ve bu dairenin bütçesini hazırlayan raportörlerimiz tarafından bu İdarenin malî muhtariyete kavuşmasıyla gelişmek için daha müsait bir zemin bulabileceğine ve İktisadi Devlet Teşekkülü hüviyetini iktisap etmesi zaruretine işaret edilmiştir. Bugün serveti iki milyar ve yıllık varidatı 250 milyon lirayı bulan ve yüklendiği vazifeler âmme hizmeti karakterini taşımakla beraber iktisadi mahiyetleri ağır basan bir idarenin her türlü elâstikiyet ve hareket serbestisinden mahrum olan formalist bir devletçi rejimi içinde gelişmesi elbette güçtür.

Bugünkü katma bütçeli Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğünün çekmekte olduğu sıkıntılardan şunları zikretmet mümkündür :

Büyük Millet Meclisinin huzuruna denk bütçe ile çıkma hedefi mühim bâzı hizmetlerin yapılamaması ve teşkilâtın içten kemirilmesi neticesini veriyor. Dolayısıyla rasyonel çalışma esası zedeleniyor.

Muayyen hizmetler için bütçe ile verilen tahsisat aynı malî yıl içinde harcanamaması ve bu yüzden hizmetin en az bir yıl geriye atılması reâlitesi.

Bâzı malzemenin tedarikinde âtide müşkülâta karşılanacağı gün gibi âşikâr iken dahi kolaylıkla stok yapmak imkânlarından mahrum oluşu, tâbiri diğerle müdebbir bir tüccar gibi hareket etmek imkânına malik olmaması.

İdare bir yandan her türlü canlı ve cansız eşyayı ücret mukabilinde naklettiğinden bir nakliyat tüccarı sıfatını haizdir. Bu bakımdan ticaret esaslarına riayet lâzımdır. Diğer yandan bu nakliye işini yapmak için bulundurduğu ve miktarları muazzam rakamlara varan vasıtaların işletilmesi, bakımı, tamiri ve imali dolayısıyla teknik bir hüviyete maliktir. Bu bakımdan her iki cepheden kalifiye elemanların çalıştırılması rasyonel çalışmanın ana prensiplerinden biridir. Halbuki bugün teknik elemanlar mevcut mevzuat karşısında sair İktisadi Devlet Teşekküllerinde olduğu gibi takdim edilmediklerinden ilerisi için korku verecek derecede kitle halinde müesseseden ayrılmaktadırlar.

2490 sayılı Artırma, Eksiltme ve İhale Kanununa tâbi olması idarenin çok kere halli müşkül meselelerle karşılanmasına sebep olmaktadır. Bilhassa yabancı memleketlerden teknik malzeme ithalinde daha bariz engeller mevcuttur.

1050 sayılı Muhasebe Umumiye Kanununa tâbi oluşu idarenin hareket serbestiyetini asgari hadde indirmektedir.

Günün şartlarına ayak uydurmayı ve âti için gereken tedbirleri almayı mümkün kılmak diğer tâbirle hareket elâstikiyetini takyid edici bu maniaların bertaraf edilmesi Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğüne 3460

sayılı Kanun hükümlerinin uygulanarak İktisadi Devlet Teşekkülü hüviyeti vermekle mümkün görülmektedir. Ulaştırma ve Maliye komisyonlarının ufak tadillerle Hükümet lâyihasını ittifakla kabul etmeleri bu dâvayı teyit ve takviye etmektedir.

Memleketimizde ilk defa olarak Devlet Demiryolları ve Limanları Müdüriyeti Umumiyesi 1927 senesinde 1042 sayılı Kanunla kurulduğu zaman şimdi teşekküle bu lâyiha ile verilmesi düşünülen muhtariyetin ana prensipleri ileri bir görüşle dikkate alınmıştı. Filhakika bu kanunun 39 ncu maddesi şöyle idi :

«İdarei Umumiyenin usulü muhasebesi, Ulûlü Muhasebei Umumiyeye tâbi değildir. Hesabat muhasebatı tüccariye ve sanayide cari esasata göre tâyin olunur.»

40 nci madde şöyle idi :

«İdarei umumiyenin mübayaa ve satış usulleri müzayede, Münakasa ve İthalât Kanununun ahkâmına tâbi olmayıp Meclisi İdarece tanzim ve Nafia Vekilince tasdik edilecek talimatname ile tâyin olunur.»

Fakat her nedense bugün TCDD ye vermek istediğimiz hüviyeti 26 sene evvel çıkan 1042 sayılı Kanun tam mânâsiyle ihtiva ettiği halde ömrü pek kısa oldu. İki sene sonra tedvin edilen 1483 sayılı Kanun ve bunu takip eden 1784 sayılı Kanun idareyi formalist bir Devlet teşekkülü haline sokmuşlardır. Filhakika 1483 sayılı Kanun idare encümenini idare meclisinin yerine ikame etti ve 1784 sayılı Kanun idareyi 1050 sayılı Muhasebei Umumiye Kanununun şümülüne soktu.

Binlerce kilometrelik hatları yenilemek, memleketin seri bir tempo ile artan ve daha da artacak zirai, smai ve maadin mahsullerini emniyetle nakledebilmek için büyük mikyasta muharrik ve müteharrik vasıta mübayaa etmek ve bunlardan mümkün olduğu kadarını imal etmek, diğer taraftan Devletin beyaz kömürden enerji istihsali politikasına uygun olarak tren hatlarının elektrifisiye etmek dünya durumuna göre malzeme stokunu ayarlamak gibi mühim dâvalarla karşı karşıyadır. İşte bu hayati meselelerin en emin, seri ve iktisadi bir şekilde tahakkuku idareye İktisadi Devlet Teşekkülü haklarını bahşetmekle mümkün olabileceği kanaatine varan komisyonumuz, kanun lâyihasını yerinde mütalâa ederek Maliye Ko-

misionunun hazırladığı metin üzerinden maddelerin görüşülmesine geçmiştir.

Maliye Komisyonunun birinci maddesi redaksiyon bakımından değiştirilmek suretiyle, ikinci, üçüncü, dördüncü maddeler Maliye Komisyonunun değiştirilmesi vechile aynen ve beşinci madde; umumi heyete iştirak edecek zevat meyanında bulunan idare meclisi reisi ile Umum Müdürün, 3460 sayılı Kanun gereğince esasen bu heyete dâhil bulduklarından dolayı madde metninde tekrarına lüzum görülmediğinden bu ibare metinden çıkarılmak suretiyle kabul edilmiş ve Ulaştırma Komisyonunca umumi heyete seçilecek beş üyenin Ulaştırma Vekâletine bağlı müesseseler için seçilmiş olduğu kabul edilerek her müessese için komisyonca ayrı ayrı beşer kişinin seçilmemesi lüzumunun rapora derci uygun görülmüştür.

Maliye Komisyonunun hazırladığı altıncı madde, idare meclisi âza adedi dokuzdan yediye indirilmek ve yedinci madde, umum müdür muavini için aded gösterilmemesi ve «lüzumu kadar» kaydı konulması suretiyle ve sekizinci madde aynen kabul edilmiştir.

Dokuzuncu madde; TCDD ile kuracağı müesseseler personelinin memuriyet, unvan ve dereceleri ile bunlara verilecek her türlü ücret, tahsisat ve tazminat hakkında 2847 sayılı Kanunun hükümlerinin tatbik olunacağı kabul olunmuş ve aynı zamanda bu personel hakkında 3460 sayılı Kanunun 42 nci maddesi hükmünün uygulanmaması komisyonumuzca kabul olunarak maddeye buna ait fıkra eklenmek suretiyle kabul edilmiştir.

Onuncu madde; Maliye Komisyonunun teklifi vechile aynen kabul edilmiş ve 11 nci madde ise komisyonumuzca yeniden tanzim edilmiştir.

Devlet Demiryollarında câri tarifeden aşağı ücretle ve parasız seyahat edeceklerin İdare Meclisince tâyin ve tesbiti ve bu husustaki kararların da Ulaştırma Vekilinin tasdikiyle tekemmül etmesi komisyonumuzca uygun görülerek 12 nci madde bu esasa göre yeniden hazırlanarak kabul edilmiştir.

13 ncü madde; kelime ilâvesiyle, 14 ncü maddenin birinci fıkrasından haşiv olarak konulan hükümler çıkarılmak ve ikinci fıkrası ise şeklen değiştirilmek suretiyle, 15 nci madde, kelime ilâvesiyle ve 16 nci madde ise tadilen ve 17,

18 nci maddeler Maliye Komisyonunun değiştirilmesi veçhile aynen ve 19 ncu maddedeki (sermayenin) kelimesi «sermayesinin» şeklinde değiştirilmek suretiyle kabul edilmiştir.

20, 21, 22 ve 23 ncu maddeler Maliye Komisyonunun değiştirilmesi veçhile aynen ve 24 ncu madde ise, şeklen değiştirilmek suretiyle kabul edilmiştir.

TCDD ye ait mallar hakkında işlenen suçların tecziyesi ve TCDD memurlarından suç işleyenlerin sureti tecziyesi hakkındaki 25 nci madde ahiren Meclisi Âlice kabul olunan PTT Kanunundaki hükümlere mütenazır olarak komisyonumuzca yeniden hazırlanmıştır.

26 nci madde, bu kanunla meriyetten kaldırılacak olan 1667 sayılı Kanunun 2 ve 3 ncu maddelerinde yazılı hükümler alınmak suretiyle komisyonumuzca yeniden tanzim ve kabul edilmiştir.

Bu kanun ile İktisadi Devlet Teşekkülü halini iktisap edecek olan TCDD nin tâbi olacağı malî mükellefiyet ile yürürlükten kaldırılması gereken kanunlar hakkındaki 27 ve 28 nci maddeler komisyonumuzca yeniden hazırlanmış ve Maliye Komisyonunun 28 nci maddesi ise tedvinine lüzum görülmediğinden dolayı tayyedilmiştir.

Geçici 1, 2, 3 ve 4 ncu maddeler Maliye Komisyonunun değiştirilmesi veçhile aynen kabul edilmiş ve geçici 5 nci maddedeki «konuncaya» kelimesi «konuluncaya» şeklinde değiştirilmek suretiyle ve geçici 6 nci madde ise aynen kabul edilmiştir.

Geçici 7 nci madde, kelime değişikliği ile geçici 8, 9 ve 10 ncu maddeler Maliye Komisyonunun teklifi veçhile aynen kabul edilmiştir.

Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğünün 1953 Bütçe Kanununun

11 nci maddesi ile faal vaziyette bulunan personele ikramiye verilmesi hakkındaki hüküm bu kanun lâyihasının 9 ncu maddesiyle bütün personelin 2847 sayılı Kanun hükümlerine tâbi olmak suretiyle 3460 ve 3659 sayılı Kanun hükümlerinden faydalanamayacakları hususu göz önünde bulundurularak bu personelin Yüksek Meclise sevkı mukarrer bulunan Umumi Barem Kanununun meriyetine kadar bu hükümden faydalanmalarını temin maksadıyla mezkûr kanundaki hüküm geçici 11 nci madde olarak komisyonumuzca kabul edilmiştir.

Yürürlük maddeleri şeklen değiştirilmek suretiyle kabul olunan kanun lâyihası öncelik ve ivedilikle görüşülmesi temennisiyle Umumi Heyetin tasvibine arz edilmek üzere Yüksek Reislığe sunulur.

Reis	Reisvekili	Bu Rapor Sözcüsü
Bursa	Giresun	Siird
K. Yılmaz	M. Şener	B. Erden
Kâtip		
Sivas	Antalya	Elâziğ
H. İmre	A. Sarıoğlu	Ö. F. Sanaç
Erzincan		Eskişehir
N. Pekcan		A. Potuoğlu
İmzada bulunamadı		
Gümüşane	İstanbul	Kastamonu
K. Yörükoğlu	H. Hüsmen	H. Türe
Kırklareli	Kırşehir	Konya
Ş. Bakay	R. Özdeş	R. Birand
Malatya	Ordu	Seyhan
M. S. Eti	R. Aksoy	S. Barı
İmzada bulunamadı		
Sinob		Trabzon
S. Somuncuoğlu		S. F. Kalaycıoğlu
İmzada bulunamadı		
	Urfa	
	N. Acanal	

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi Kuruluş kanun tasarısı

Kuruluş

MADDE 1. — Ulaştırma Bakanlığına bağlı olmak, tüzel kişiliği haiz bulunmak, bu kanun ve 3460 sayılı Kanuna göre idare ve murakabe olunmak üzere;

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi

Unvanlı bir teşekkül kurulmuştur. Teşekkülün merkezi Ankara'dadır.

Bu kanunda (Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi) TCDD remzi ile ifade edilmiştir.

MADDE 2. — Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryollarının yapacağı başlıca işler şunlardır :

- a) Devletçe kendisine verilen demiryollarını işletmek;
- b) (a) bendinde yazılı demiryollarına bağlı liman, rıhtım ve iskelelerden, işletilmesi Bakanlar Kurulunca kendisine verilenleri işletmek;
- c) Demiryolları ve liman tesislerini işletme ihtiyaçlarına göre ıslah ve tevsi etmek ve yenilemek;
- d) Demiryolu nakliyatını tamamlayıcı mahiyette her türlü nakil işleri yapmak;
- e) (a) ve (b) bentlerinde yazılı hizmetlerin gerektirdiği ambar, anterepo, depo, sundurma, silo, akar yakıt depoları ve benzerleri tesislerle umumi mağazalar kurup işletmek;
- f) Emanet odaları, ötel, lokanta, gazino, büfe, büvet ve benzeri gibi yolcu ihtiyaçlarını karşılayan tesisler ve servisler kurmak ve işletmek;
- g) Yurt içinde ve dışında acentelikler ve temsilcilikler kurmak.

MADDE 4. — 2. maddenin b bendindeki liman, rıhtım ve iskelelerde teşekkülün tekel şeklinde yapacağı işler şunlardır :

- a) 300 rüsum tonilâtosuna kadar makineli ve makinesiz gemilerin yükleme, boşaltma ve ak-

ULAŞTIRMA KOMİSYONUNUN DEĞİŞTİRİŞİ

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi Kuruluş kanunu lâyihası

Kuruluş

MADDE 1. — Ulaştırma Vekâletine bağlı olmak, hükmi şahsiyeti haiz bulunmak, bu kanun ve 3460 sayılı Kanuna göre idare ve murakabe olunmak üzere;

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi

Unvanlı bir teşekkül kurulmuştur. Teşekkülün merkezi Ankara'dadır.

Bu kanunda (Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi) TCDD rumzu ile ifade edilmiştir.

MADDE 2. — Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryollarının yapacağı başlıca işler şunlardır :

- a) Devletçe kendisine verilen demiryollarını işletmek;
- b) a bendinde yazılı demiryollarına bağlı liman, rıhtım ve iskelelerden, işletilmesi Vekiller Heyetince kendisine verilenleri işletmek;
- c) Demiryolları ve liman tesislerini işletme ihtiyaçlarına göre ıslah ve tevsi etmek ve yenilemek;
- d) Demiryolu nakliyatını tamamlayıcı mahiyette her türlü nakil işleri yapmak;
- e) a ve b bentlerinde yazılı hizmetlerin gerektirdiği ambar, antrepo, depo, sundurma, silo, akar yakıt depoları ve benzerleri tesislerle umumi mağazalar kurup işletmek;
- f) Emanet odaları, otel, lokanta, gazino, büfe, büvet ve benzeri gibi yolcu ihtiyaçlarını karşılayan tesisler ve servisler kurmak ve işletmek;
- g) Yurt içinde ve dışında acentelikler ve temsilcilikler kurmak.

MADDE 4. — 2. nei maddenin «b» bendindeki liman, rıhtım ve iskelelerde teşekkülün Tekel şeklinde yapacağı işler şunlardır :

- a) 300 rüsum tonilâtosuna kadar makineli ve makinesiz gemilerin yükleme, boşaltma ve

MALİYE KOMİSYONUNUN DEĞİŞTİRİŞİ

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi Kuruluş Kanunu

Kuruluş

MADDE 1. — Ulaştırma Vekâletine bağlı olmak, tüzel kişiliği haiz bulunmak, bu kanunla 3460 sayılı Kanuna göre idare ve murakabe olunmak üzere, (Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi) unvanlı bir teşekkül kurulmuştur.

Merkezi Ankara'dadır.

Bu kanunda «Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi TCDD remzi ile ifade edilmiştir.

Vazifeler

MADDE 2. — TCDD'nin yapacağı işler şunlardır :

I - Mecburi olanlar :

- a) Devletçe kendisine verilen demiryollarını işletmek;
- b) (a) fıkrasında yazılı demiryollarına bağlı liman, rıhtım ve iskelelerden işletilmesi Hükümetçe kendisine verilenleri işletmek;
- c) Demiryolları ile liman tesislerini işletme ihtiyaçlarına göre ıslah, tevsi etmek ve yenilemek;

II - İhtiyari olanlar :

- a) Demiryolu nakliyatını tamamlayıcı mahiyette her türlü nakil işleri yapmak;
- b) 1 numaralı bendin (a, b) fıkralarında yazılı hizmetlerin gerektirdiği ambar, antrepo, depo, sundurma, silo, akar yakıt depoları ile benzeri tesisler ve umumi mağazalar kurup işletmek;
- c) Emanet odaları, otel, lokanta, gazino, büfe, büvet ve benzeri gibi yolcu ihtiyaçlarını karşılayan tesisler ve servisler kurmak ve işletmek;
- d) Yurt içinde ve dışında acentelikler ve temsilcilikler kurmak.

MADDE 3. — İkinci maddenin I numaralı bendinde adı geçen limanlar, rıhtımlar ve iskelelerde TCDD'nin tekeli altında yapacağı işler şunlardır :

- a) 300 rüsum tonilâtosuna kadar makineli

BÜTÇE KOMİSYONUNUN DEĞİŞTİRİŞİ

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi Kuruluş Kanunu

Kuruluş

MADDE 1. — Ulaştırma Vekâletine bağlı olmak, hükmi şahsiyeti haiz bulunmak, bu kanunla 3460 sayılı Kanuna göre idare ve murakabe olunmak ve Merkezi Ankara olmak üzere (Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi) unvanlı bir teşekkül kurulmuştur.

Bu kanunda «Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi TCDD remzi ile ifade edilmiştir.»

Vazifeler

MADDE 2. — Maliye Komisyonunun ikinci maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 3. — Maliye Komisyonunun üçüncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

Hü.

tarma işleri ile yolcuların beraberlerindeki zat ve ev eşyası hariç olmak üzere, bilcümle ticaret eşyasının her türlü yükleme, boşaltma, aktarma ve hamallık işleri,

b) 300 rüsum tonilâtosundan yukarı gemilere tatlı su verilmesi ve ihrakiyelerinin yükleme, boşaltma ve aktarma işleri,

c) Ambarlar, sundurmalar, açık sahalar, hangarlar, genel ve özel antrepolar kurup işletmek

d) Her türlü palamar hizmetleri,

e) Römorkörcülük ve kılavuzluk işleri,

f) Her cins yakıtlar ile her nevi akar yakıt tesisleri kurup işletmek.

Teşekkül Bakanlar Kurulu kararıyla bu iş ve hizmetlerden lüzum göreceklerini sermayesinin % 50 den fazlasına iştirak edeceği ortaklıklar marifetiyle veya, vasıtalı olarak da yaptırabilir.

MADDE 3. — Teşekkül 2. maddede yazılı işlerle ilgili veya bunların gerektirdiği, yahut bu işlerin maliyetini düşürecek her türlü teşebbüs ve hizmetleri ve (d, e, f, g) bentlerinde sayılan ihtiyari işleri sermayesinin % 50 den fazlasına iştirak edeceği ortaklıklar marifetiyle veya vasıtalı olarak da yapabilir.

II

İdari hükümler

A) Umumi heyet

MADDE 5. — 3460 sayılı Kanuna göre kurulan umumi heyete Ulaştırma Bakanı ile Türkiye Büyük Millet Meclisi Ulaştırma Komisyonu Başkanı; sözcüsü ve kâtibi ile her teşriî yıl için bu komisyondan seçilecek beş üye ve Ulaştırma Bakanlığına bağlı ulaştırma teşekküllerinin İdare Meclisleri Başkanları ile Genel Müdürleri de katılır.

B) İdare Meclisi

MADDE 6. — Teşekkül biri Genel Müdür olmak üzere 9 kişilik bir İdare Meclisi tarafından idare olunur.

Başkan ile üç üye Ulaştırma, iki üye Maliye, birer üye Ekonomi ve Ticaret ve İşletmeler ba-

Ulaş. K.

aktarma işleri ile yolcuların beraberlerindeki zat ve ev eşyası hariç olmak üzere, bilcümle ticaret eşyasının her türlü yükleme, boşaltma, aktarma ve hamallık işleri,

b) 300 rüsum tonilâtosundan yukarı gemilere tatlı su verilmesi ve ihrakiyelerinin yükleme, boşaltma ve aktarma işleri,

c) Ambarlar, sundurmalar, açık sahalar, hangarlar, genel ve özel antrepolar kurup işletmek,

d) Her türlü palamar hizmetleri,

e) Romorkörcülük ve kılavuzluk işleri,

f) Her cins yakıtlar ile her nevi akar yakıt tesisleri kurup işletmek.

Teşekkül, Vekiller Heyeti kararıyla bu iş ve hizmetlerden lüzum göreceklerini sermayesinin % 50 den fazlasına iştirak edeceği ortaklıklar marifetiyle veya, vasıtalı olarak da yaptırabilir.

MADDE 3. — Teşekkül 2 nci maddede yazılı işlerle ilgili veya bunların gerektirdiği hizmetleri ve d, e, f, g bentlerinde sayılan ihtiyari işleri sermayesinin % 50 den fazlasına iştirak edeceği ortaklıklar marifetiyle veya vasıtalı olarak da yapabilir.

II

İdari Hükümler

A) Umumi Heyet

MADDE 5. — 3460 sayılı Kanuna göre kurulan Umumi Heyete Ulaştırma Vekili ile Türkiye Büyük Millet Meclisi Ulaştırma Komisyonu Reisi, Sözcüsü ve Kâtibi ile her teşriî yıl için bu komisyondan seçilecek beş üye ve Ulaştırma Vekâletine bağlı Ulaştırma teşekküllerinin idare meclisleri reisleri ile umum müdürleri de katılır.

B) İdare Meclisi

MADDE 6. — Teşekkül, biri Umum Müdür olmak üzere dokuz kişilik bir idare meclisi tarafından idare olunur.

Reis ile iki üye Ulaştırma, iki üye Maliye, birer üye Ekonomi ve Ticaret, Bayındırlık ve

Mal. K.

B. K.

ve makinesiz gemilerin yükleme, boşaltma ve aktarma işleriyle, yolcu beraberindeki zat ve ev aşyası hariç, ticaret eşyasının her türlü yükleme, boşaltma, aktarma ve hamallık işleri;

b) 300 rüsum tonilâtosundan yukarı gemilere tatlı su verilmesi ve ihrakiyelerinin yükleme, boşaltma ve aktarma işleri;

c) Ambarlar, sundurmalar, açık sahalar, hangarlar, genel ve özel antrepolar, depolar kurup işletmek;

d) Her cins yakıtlar ile her nevi akar yakıt tesisleri kurup işletmek;

e) Her türlü palamar hizmetleri;

f) Romörkörcülük ve klavuzluk işleri.

MADDE 4. — TCDD, 2 nci maddenin 2 numaralı bendindeki a, b, c, d fıkralarında yazılı hizmetleri sermayesinin % 50 sinden fazlasına iştirak edeceği ortaklıklarla yapabilir veya vasıtalı olarak yaptırabilir.

MADDE 4. — Maliye Komisyonunun dördüncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

İdari hükümler

Umumi heyet

MADDE 5. — 3460 sayılı Kanuna göre kurulan umumi heyete Ulaştırma Vekili, Türkiye Büyük Millet Meclisi Ulaştırma Komisyonu Reisi, Sözcüsü, Kâtibi ile her teşriî yıl için bu komisyonca seçilecek beş üye ve TCDD'nin İdare Meclisi Reisi ile Umum müdürleri de katılır.

İdare meclisi

MADDE 6. — TCDD, biri Umum Müdür olmak üzere dokuz kişilik bir idare meclisi tarafından idare olunur. Reis ile üç üye Ulaştırma, iki üye Maliye, bir üye Ekonomi ve Ticaret, İşletmeler vekillerinin teklifi ve İcra Vekilleri Heyeti

İdari hükümler

Umumi Heyet

MADDE 5. — 3460 sayılı Kanuna göre kurulan umumi heyete Ulaştırma Vekili, Türkiye Büyük Millet Meclisi Ulaştırma Komisyonu Reisi, Sözcüsü, Kâtibi ile her teşriî yıl için bu komisyonca seçilecek beş üye katılır.

İdare Meclisi

MADDE 6. — TCDD biri Umum Müdür olmak üzere (7) kişilik bir idare meclisi tarafından idare olunur. Reis ile iki üye Ulaştırma, bir üye Maliye, birer üye Ekonomi ve Ticaret, İşletmeler vekillerinin teklifi ve İcra Vekilleri

Hü.

kanlıklarının teklifi üzerine Bakanlar Kurulu tarafından tâyin olunur.

Maliye Bakanlığının teklifi üzerine tâyin olunacak üyeler bu Bakanlığın memurlarından seçilebilir.

Bu takdirde bunlar asli vazifelerini muhafaza ederler.

Bunlara verilecek ücret Bakanlar Kurulunca tesbit olunur.

İdare Meclisi üyelerinin (Genel Müdür hariç) hizmet müddetleri üç senedir.

Müddetini dolduran üyeler tekrar seçilebilir.

Müddetlerini doldurmadan ayrılanların yerine tâyin olunan üyeler ayrılanların sürelerini tamamlarlar.

Genel Müdür bulunmadığı zamanlarda yardımcılarından biri İdare Meclisi toplantılarına iştirak eder.

MADDE 7. — İdare Meclisi haftada en az bir defa toplanır.

MADDE 8. — İdare Meclisinin başlıca görev ve yetkileri şunlardır :

a) İdare ve işletmenin ana prensiplerini tâyin etmek;

b) Teşekkülün ilgilendiren kanun ve tüzük tasarılarını incelemek;

c) Teşekkülün iş işlerine ait yönetmelikleri tetkik ve tasdik etmek;

d) İş programlarını tetkik ve tasdik etmek;

e) Yıllık bilâncolarla kâr ve zarar hesaplarını tetkik ve tasvip ve yıllık faaliyet raporlarını tanzim etmek;

f) Tutarı 100 000 liradan fazla olan ıslah ve tevsi ve yenilemelerin yapılması hakkında karar vermek;

(100 000 liraya kadar olanlar hakkında Genel Müdürlük karar verir) :

5 000 000 liradan fazla yenilemelere ait hususlar hakkındaki kararlar Ulaştırma Bakanının tasdiki ile kesinleşir.

g) Âzami ve cari ücret tarifelerini tetkik ve tasvip ve 15. maddenin 2. fıkrasında yazılı mercilerin tasdikına arz etmek;

h) Diğer demiryol idareleri ve Milletlerarası Demiryol organizasyonları ile yapılacak sözleşmeleri tasdik etmek;

1. Bir mukaveleye müstenit olarak veya ol-

Ulaş. K.

Millî Savunma vekâletlerinin teklifi üzerine Vekiller Heyeti tarafından tâyin olunur.

İdare meclisi üyelerinin (Umum Müdür hariç) hizmet müddetleri üç senedir.

Müddetini dolduran üyeler tekrar seçilebilir.

Müddetlerini doldurmadan ayrılanların yerine tâyin olunan üyeler ayrılanların sürelerini tamamlarlar.

Umum Müdür bulunmadığı zamanlarda yardımcılarından biri idare meclisi toplantılarına iştirak eder.

MADDE 7. — Hükümetin 7 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 8. — İdare meclisinin başlıca görev ve yetkileri şunlardır :

a) Teşekkülün idare ve işletme prensiplerini tâyin etmek;

b) Teşekkülün umum müdürlükçe hazırlanacak kanun ve nizamname lâyhalarını tetkik ve mütalâasını vekâlete bildirmek;

c) Teşekkülün iş işlerine ait talimatnamesini tetkik ve tasdik etmek;

d) İş programlarını tetkik ve tadil etmek;

e) Yıllık bilâncolarla kâr ve zarar hesaplarını tetkik, tasvip ve yıllık faaliyet raporlarını tanzim etmek (tasvip edilmeyen bilânço ve kâr ve zarar hesapları hakkında esbabı mucebeleri rey ve mütalâasını Umumi Murakabe Heyetine vereceği raporda zikreder.)

f) Tutarı 100 000 liradan fazla olan ıslah ve tevsi ve yenilemelerin yapılması hakkında karar vermek;

(100 000 liraya kadar olanlar hakkında umum müdürlük karar verir.)

5 000 000 liradan fazla yenilemelere ait hususlar hakkındaki kararlar Ulaştırma Vekâletinin tasdiki ile kesinleşir.

g) Âzami ve cari ücret tarifelerini tetkik ve tasvip ve 15 nci maddenin 2 nci fıkrasında yazılı mercilerin tasdikına arz etmek;

Mal. K.

karariyle tâyin olunur.

İdare meclisi üyelerinin, Umum Müdür hariç hizmet müddetleri üç yıldır. Müddetlerini dolduran üyeler tekrar seçilebilir. Müddetlerini **doldurmadan ayrılanların yerine tâyin olunan üyeler**, ayrılanların sürelerini tamamlarlar.

B. K.

Heyeti kararı ile tâyin olunur.

İdare Meclisi üyelerinin, Umum Müdür hariç hizmet müddetleri üç yıldır. Müddetlerini dolduran üyeler tekrar seçilebilir. Müddetlerini **doldurmadan ayrılanların yerine tâyin olunan üyeler**, ayrılanların sürelerini tamamlarlar.

Hü.

mıyarak kazai mercilere intikal eden veya etmeyen her çeşit ihtilâfların sulh yoluyla hallinde menfaat gördüğü takdirde bu teşekkülün Hukuk Müşavirliği tarafından verilecek mütalâaya müsteniden 5000 liradan fazla bir hakkın tanınması veya bir menfaatin terkini ve aynı sebeplerle bu miktarı geçen dâvaların açılmasından; icra takiplerinden veya yüksek dereceli mercilerde tetkikini istemekten vazgeçilmesi veya bu kabil dâva ve icra kayıtlarının terkin edilmesi hakkında karar vermek; (5000 liradan aşağı miktarı ihtiva edenler hakkında aynı şartlar dairesinde Genel Müdürlük karar verir.)

j) İşletme ve zabıta tüzüklerinde mevcut para cezalarına ait şahsi haklarla teşekkül personelinin sebebiyet verdikleri zararların takip ve tazmininden feragat olunmasına karar vermek;

k) Teşekkülün ve kuracağı müessese ve ortaklıkların bütçelerinin idare masraflarına ve kadrolarına ait kısımlarının tetkiki ile Ulaştırma Bakanlığının tasdikına sunulması ve bütçenin işletme masraflarına ait kısmının tasdiki;

1. Tahvilât çıkarmak için tetkik ve tekliflerde bulunmak ve krediler sağlamaya ve bonolar çıkarmaya karar vermek;

m) İstimlâkler hakkında lüzum kararı vermek;

n) Yıllık İdare bütçesi ile kadrolarda senesi içinde yapılmak üzere Genel Müdürlükçe teklif edilecek aktarma, ilâve, tenkis ve değişiklikleri inceleyip tesbit ederek Ulaştırma Bakanlığının tasvibine sunmak;

o) Yıllık işletme bütçesinde senesi içinde aktarma, ilâve, tenkis ve değişiklik yapılması hakkındaki Genel Müdürlük tekliflerini tetkik ve tasdik etmek;

C) Genel Müdürlük

MADDE 9. — Genel Müdür, teşekkülün en büyük icra âmiri ve mümessilidir. Genel Müdürün üç yardımcısı bulunur.

MADDE 10. — Genel Müdür ve Genel Müdürün inhası üzerine yardımcıları Ulaştırma Bakanının teklifi ve Bakanlar Kurulu kararı ile tayin olunurlar.

Ulaş. K.

h) Diğer demiryol idareleri ve milletlerarası demiryol organizasyonları ile yapılacak sözleşmeleri tasdik etmek;

İ) İşletme ve zabıta tüzüklerinde mevcut para cezalarına ait şahsi haklarla teşekkül personelinin sebebiyet verdikleri zararların takip ve tazmininden feragat olunmasına karar vermek;

j) Teşekkülün ve kuracağı müessese ve ortaklıkların bütçelerinin idare masraflarına ve kadrolarına ait kısımlarının tetkiki ile Ulaştırma Vekâletinin tasdikına sunulması ve bütçenin işletme masraflarına ait kısmının tasdiki;

k) Tahvilât çıkarmak için tetkik ve tekliflerde bulunmak ve krediler sağlamaya ve bonolar çıkarmaya karar vermek;

l) İstimlâkler hakkında lüzum kararı vermek;

m) Yıllık idare bütçesi ile kadrolarda senesi içinde yapılmak üzere umum müdürlükçe teklif edilecek aktarma, ilâve, tenkis ve değişiklikleri inceleyip tesbit ederek Ulaştırma Vekâletinin tasvibine sunmak;

n) Yıllık işletme bütçesinde senesi içinde aktarma, ilâve tenkis ve değişiklik yapılması hakkındaki umum müdürlük tekliflerini tetkik ve tasdik etmek;

C) Umum Müdürlük

MADDE 9. — Umum müdür, teşekkülün en büyük icra âmiri ve mümessilidir. Umum müdürün üç yardımcısı bulunur.

MADDE 10. — Umum müdür ve umum müdürün inhası üzerine yardımcıları Ulaştırma Vekilinin teklifi ve Vekiller Heyeti kararıyla tayin olunur.

Mal. K.

B. K.

Umum Müdürlük

MADDE 7. — TCDD nin bir Umum Müdürü ve üç Umum Müdür yardımcısı bulunur.

Umum Müdürle yardımcılarının yüksek tahsil görmüş olmaları şarttır.

Umum Müdür, Ulaştırma Vekilinin teklifi ve yardımcılarını Umum Müdürün inhası ve Ulaştırma Vekilinin teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetince tayin olunur.

Umum Müdür TCDD nin bütün işlerini ka-

Umum Müdürlük

MADDE 7. — TCDD nin bir Umum Müdürü ve lüzumun kadar Umum Müdür muavini bulunur.

Umum Müdürle muavinlerinin yüksek tahsil görmüş olmaları şarttır.

Umum Müdür, Ulaştırma Vekilinin teklifi ve muavinlerini Umum Müdürün inhası ve Ulaştırma Vekilinin teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetince tayin olunur.

Hü.

Ulaş. K.

MADDE 11. — 4. ve daha yukarı derecelerdeki memurlar Genel Müdürün teklifi üzerine, İdare Meclisince, diğer personel Genel Müdürlük tarafından tâyin olunurlar.

MADDE 12. — Teşekkür ile kuracağı müesseseler personelinin memuriyet unvan ve dereceleri ile bunlara verilecek her türlü ücret, tahsisat ve tazminatlar hakkında 2847 sayılı Kanun ile ekleri hükümleri tatbik olunur.

III İş programları

MADDE 13. — Teşekkür her iş ve hesap yılının başında bir evvelki yıla mukayeseli olarak tahminlerle tahakkukları ihtiva etmek üzere hasılat, sarfiyat, eşya ve yolcu nakliyatı, imalât, stok, satış, tesislerini ıslah, tadil, tevsi, tamir ve bakımı, inşa, finansman, amortisman... ilâh. programlarını ihtiva eden bir iş programı hazırlar.

Teşekküle ait iş programı Genel Müdürlük, ve müesseselere ve ortaklıklara ait olanlar, kendi müdürlükleri tarafından hazırlanarak Genel Müdürlüğün tasvibinden sonra İdare Meclisine sevk olunur.

Her yıla ait iş programının ihzarı ile tetkik ve tasdikının, tatbik tarihinden yeter zaman önce tamamlanmış bulunması esastır.

MADDE 14. — Teşekkür, uzun vâdeli iş faaliyetleri hakkında da ayrı program hazırlar.

Bu programın ihzar, tetkik ve tasdiki hakkında 13. maddenin bu hususa ait hükmü caridir.

IV Tarifeler

MADDE 15. — Teşekkürün 2 ve 4. maddeler gereğince yapacağı iş ve hizmetler karşılığında alacağı ücretler, tarife ile tesbit olunur. Ancak,

MADDE 11. — 4 ncü ve daha yukarı derecelerdeki memurlar umum müdürün teklifi üzerine, idare meclisince, diğer personel umum müdürlük tarafından tâyin olunur.

MADDE 12. — Hükümetin 12 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

III İş programları

MADDE 13. — Teşekkür her iş ve hesap yılının başında bir evvelki yıla mukayeseli olarak tahminlerle tahakkukları ihtiva etmek üzere hasılât, sarfiyat, eşya ve yolcu nakliyatı, imalât, stok, satış, tesislerin ıslahı, tâdil, tevsi, tamir ve bakımı, inşa, finansman, amortisman ilâh. programlarını ihtiva eden bir iş programı hazırlar.

Teşekküle ait iş programı Umum Müdürlük ve müesseselere ve ortaklıklara ait olanlar, kendi müdürleri tarafından hazırlanarak Umum Müdürlüğün tasvibinden sonra İdare Meclisine sevk olunur.

İdare Meclisince tetkik ve tasvip edilen iş programları Ulaştırma Vekilinin tasdiki ile kesinleşir.

Her yıla ait iş programının ihzarı ile tetkik ve tasdikının, tatbik tarihinden yeter zaman önce tamamlanmış bulunması esastır.

MADDE 14. — Hükümetin 14 ncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

IV Tarifeler

MADDE 15. — Teşekkürün 2 ve 4 ncü maddeler gereğince yapacağı iş ve hizmetler karşılığında alacağı ücretler, tarife ile tesbit olunur.

Mal. K.

nunlara, nizamnamelere, idare meclisi kararlariyle TCDD nin iştigel konularının icaplarına göre sevk ve idare eder.

MADDE 8. — 4 neü ve daha yukarı derecelerdeki memurlar Umum Müdürün teklifi ile idare meclisince ve diğer memur ve hizmetliler Umum Müdürlükçe tâyin olunur.

MADDE 9. — TCDD ile kuracağı müesseseler personelinin memuriyet unvan ve dereceleri ile bunlara verilecek her türlü ücretler, tahsisat ve tazminat hakkında 2847 sayılı Kanun ile ekleri hükümleri tatbik olunur.

İş programları

MADDE 10. — Umum Müdürlük her yıl başında bir evvelki yıla mukayeseli, yapılmış ve yapılacak işleri ihtiva eden bir iş programı hazırlar. Program idare meclisinin tasvibi ve Ulaştırma Vekilinin tasdıkı ile kesinleşir.

Tarifeler

MADDE 11. — TCDD nin ikinci ve üçüncü maddeleri gereğince yapacağı iş ve hizmetler karşılığında alacağı ücretler, tarife ile tesbit

B. K.

Umum Müdür TCDD nin bütün işlerini ka-nunlara, nizamnamelere, İdare Meclisi kararlari ile TCDD nin iştigel konularının icaplarına göre sevk ve idare eder.

MADDE 8. — Maliye Komisyonununun 8 nei maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 9. — TCDD ile kuracağı müesseseler personelinin memuriyet unvan ve dereceleri ile bunlara verilecek her türlü ücretlerle, tahsisat ve tazminat hakkında 2847 sayılı Kanun ile ekleri hükümleri tatbik olunur.

Bunlar, 3460 sayılı Kanununun 42 nei maddesi hükmünden faydalanamazlar.

İş programları

MADDE 10. — Maliye Komisyonununun 10 neu maddesi aynen kabul edilmiştir.

Tarifeler

MADDE 11. — TCDD nin ikinci ve 3 neü madde gereğince yapacağı iş ve hizmetler karşılığında alacağı ücretler tarife ile tesbit olunur.

Hü.

taşımanın veya taşınacak maddenin veyahut iş ve hizmetin özelliği bakımından tarifeye bağlanamayacak hususlarda, idare özel anlaşmalar yapmaya yetkilidir.

Taşımaya ait âzami tarifeler, Bakanlar Kurulunca, cari tarifeler Ulaştırma Bakanlığınca, taşımanın dışındaki iş ve hizmetlere ait tarifeler de idare meclisince tasdik olunur.

MADDE 16. — a) Teşekkülün ve müteka-biliyet şartıyla diğer demiryol şirket ve idareleri ve milletlerarası demiryol teşekkülleri personeli ile ailelerinin ve bunların zatî eşyalarının ve teşekkülün iştigal mevzuu ile ilgili çalışma ve incelemeleri Genel Müdürlüğün tasvibiyle yapanların, parasız veya cari tarifeler altındaki ücretle nakli esasları idare meclisince tâyin ve tesbit olunur.

b) Askerî ulaştırma makamlarının demiryolu ulaştırması ile fiilen görevli subaylarının vazife seyahatleri idare meclisince tâyin olunacak esaslar dairesinde parasızdır.

c) Her yolcu treninde vazifeli olarak bulunan bir askerî inzibat ve bir üniformalı emniyet memuru parasız seyahat eder.

5383 sayılı Gümrük Kanununun 54 ncü maddesi hükmü mahfuzdur.

d) Bayındırlık Bakanlığı Demiryollar İnşaat Dairesi Başkan ve yardımcılarının vazife dolayısıyla inşaat sahalarına gidiş ve gelişlerinde ücret alınmaz.

Bu dairenin demiryol inşaatını fiilen idare eden memurlarının vazife seyahatleri de, idare meclisince tâyin olunacak esaslar dairesinde ücrete tâbi değildir.

3282 sayılı Kanun hükümleri mahfuzdur.

Bu hükümler dışında parasız veya cari tarife altında tenzilli ücretle seyahat ve taşıma yapılamaz.

Ulaş. K.

Ancak, taşımanın veya taşınacak maddenin ve yahut iş ve hizmetin özelliği bakımından tarifeye bağlanamayacak hususlarda, teşekkül İdare Meclisi kararıyla hususi anlaşmalar yapmaya yetkilidir.

Taşımaya ait âzami tarifeler Vekiller Heyetince cari tarifeler Ulaştırma vekâletince taşımanın dışındaki iş ve hizmetlere ait tarifeler de İdare Meclisince tasdik olunur.

MADDE 16. — a) Teşekkülün ve müteka-biliyet şartıyla diğer demiryol şirket ve idareleri ve Milletlerarası demiryol teşekkülleri personeli ile ailelerinin ve bunların zatî eşyalarının ve teşekkülün iştigal mevzuu ile ilgili çalışma ve incelemeleri Umum Müdürlüğün tasvibiyle yapanların, Ulaştırma Vekâleti merkez teşkilâtı mensupları ile aileleri ve Devlet Demiryolları emeklileri ve eşlerinin parasız veya cari tarifeler altındaki ücretle nakli esasları İdare Meclisince tâyin ve tesbit olunur.

b) Askerî ulaştırma makamlarının demiryolu ulaştırması ile fiilen görevli subaylarının vazife seyahatleri İdare Meclisince tâyin olunacak esaslar dairesinde parasızdır.

c) Her yolcu treninde vazifeli olarak bulunan bir askerî inzibat ve âzami üç sivil veya üniformalı emniyet memuru parasız seyahat eder.

5383 sayılı Gümrük Kanununun 54 ncü maddesi hükmü mahfuzdur.

d) Bayındırlık Vekâleti Demiryolları İnşaat Dairesi Reisi ve yardımcılarının vazife dolayısıyla inşaat sahalarına gidiş ve gelişlerinde ücret alınmaz.

Bu dairenin demiryol inşaatını fiilen idare eden memurlarının vazife seyahatleri de, İdare Meclisince tâyin olunacak esaslar dairesinde ücrete tâbi değildir.

e) Ulaştırma Vekâletinin teftiş ve murakabe işleri ile ilgili memurlarına on beş aded sebekeye mahsus serbest seyahat kartı verilir.

3282 sayılı Kanun hükümleri mahfuzdur.

Bu hükümler dışında parasız veya cari tarife altında tenzilli ücretle seyahat ve taşıma yapılamaz.

Mal. K.

olunur. Ancak taşınanın, taşınacak maddenin veya iş ve hizmetin özelliği bakımından tarife bağlanamıyacak hususlarda TCDD özel anlaşmalar yapmaya yetkilidir.

Taşımaya ait âzami tarifeler Umum Müdürlükçe hazırlanıp idare meclisinden geçirildikten sonra İcra Vekilleri Heyetince câri tarifeler ise Ulaştırma Vekâletince tasdik olunur.

Taşıma dışında kalan iş ve hizmetlere ait tarifeler idare meclisince tasdik edilir.

MADDE 12. — a) TCDD personeli ve aileleri ile bunların zatî eşyasının ve TCDD'nin katıldığı yabancı demiryolları teşekkülleri personel ve aileleri ve mütekabiliyet şartıyla yabancı demiryolları idareleri personelleri ve ailelerinin TCDD'da Umum Müdürlüğün tensibi ile tetkiklerde bulunanların parasız veya cari tarifeler altında seyahatlerine dair esaslar idare meclisince tâyin olunur.

b) Ankerî ulaştırma makamlarının demiryolu ulaştırması ile fiilen görevli subaylarının vazife salâhiyeleri idare meclisince tâyin olunacak esaslar dairesinde parasızdır.

c) Her yolcu treninde vazifeli olarak bulunan bir askerî inzibat ve bir ünüformalı emniyet memuru parasız seyahat eder.

d) Bayındırlık Vekâleti demiryolları inşaat dairesi reisi ve muavinlerinin vazife dolayısıyla inşaat sahalarına gidiş ve gelişlerinde ücret alınmaz.

Bu dairenin demiryolu inşaatını fiilen idare eden memurlarının vazife seyahatleri de, idare meclisince tâyin olunacak esaslar dairesinde ücrete tâbi değildir.

e) Ulaştırma Vekâletinin teftiş ve mura-kabe işleri ile ilgili memurlarına 15 adet şebekeye mahsus serbest seyahat kartı verilir.

B. K.

Ancak yapacağı iş ve hizmetler, hususiyetleri bakımından tarifeye bağlanamıyorsa TCDD özel anlaşmalar yapmaya yetkilidir.

Taşımaya ait âzami tarifeler Umum Müdürlük tarafından hazırlanıp İdare Meclisinden geçirildikten sonra İcra Vekilleri Heyetince; cari tarifeler Umum Müdürlük tarafından hazırlanıp İdare Meclisinden geçirildikten sonra Ulaştırma Vekâletince, taşıma dışında kalan iş ve hizmetlere ait tarifeler ise Umum Müdürlük tarafından hazırlanıp İdare Meclisince tasdik olunurlar.

MADDE 12. — Devlet Demiryollarında cari tarifeden aşağı ücretle veya parasız seyahat edecekler, İdare Meclisince tâyin ve tesbit olunur.

Bu hususta ittihaz edilecek kararlar Ulaştırma Vekilinin tasdikiyle tekemmül eder.

Hü.

MADDE 17. — Cumhurbaşkanının seyahatlerinde özel tren, Büyük Millet Meclisi Başkanı ile Başbakan ve Bakanlara ve Genelkurmay Başkanına ücretsiz hizmet vagonu tahsis olunur.

MADDE 18. — Teşekkül milletlerarası taşımaların icabı olarak kurulmuş veya kurulacak tarife ve taşıt mübadele birliklerine ve bu taşımalarla ilgili milletlerarası takas ve tasfiye bürolarına girmeye ve bunlarla ilgili her türlü para tahsil ve ödeme işlemleri Türk parasını koruma mevzuatı hükümleri dâhilinde yapmaya yetkilidir.

V

Mali Hükümler

MADDE 19. — Teşekkülün itibari sermayesi 2 500 000 000 Türk lirasıdır.

MADDE 20. — İtibari sermaye :

a) Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Genel Müdürlüğünün geçici birinci maddede mucibince tanzim olunacak devir bilânçosundaki sermayesinin intikali,

b) Bayındırlık Bakanlığınca inşa edilecek hatlar ve bunlarla ilgili tesislerin muharrrik ve müteharrrik edevatın ve demirbaşların teşekküle devri,

c) Devlete ait menkul ve gayrimenkul mallardan «Halen intifai Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Genel Müdürlüğüne bırakılmış olanlar dâhil» teşekküle lüzumu olanların, İdare Meclisinin isteği ve Ulaştırma Bakanlığının muvafakatiyle Hazinece teşekküle devri,

ç) 22 nci madde gereğince kârdan ayrılan hissenin sermayeye mahsubu suretiyle ödenir.

Ulaş. K.

MADDE 17. — Hükümetin 17 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 18. — Hükümetin 18 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

V

Mali hükümler

MADDE 19. — Hükümetin 19 ncu maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 20. — İtibari sermaye :

a) Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğünün geçici birinci madde mucibince tanzim olunacak devir bilânçosundaki sermayesinin intikali,

b) Bayındırlık Vekâletince inşa edilecek hatlar ve bunlarla ilgili tesislerin muharrrik ve müteharrrik edevatın ve demirbaşların teşekküle devri,

c) Devlete ait menkul ve gayrimenkul mallardan «halen intifai Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğüne bırakılmış olanlar dâhil» teşekküle lüzumu olanların, idare meclisinin isteği ve Ulaştırma Vekâletinin tekelif ve Maliye Vekâletinin muvafakatiyle Hazinece teşekküle devri,

ç) 22 nci madde gereğince kârdan ayrılan hissenin sermayeye mahsubu suretiyle ödenir.

Mal. K.

MADDE 13. — Cumhurreisinin seyahatlerinde özel tren, Büyük Millet Meclisi Reisi ile Başvekil ve vekillere ve Erkânı Harbiyei Umumiye Reisine talepleri halinde ücretsiz hizmet vagonu tahsis olunur.

MADDE 14. — Bu kanun hükümleri dışında parasız veya cari tarife altında tenzilli ücretle seyahat ve taşıma yapılamıyacağı gibi çeşitli kanunlarda mevcut parasız veya tenzilli ücretle nakliyat yapılmasına veya başka hizmetlerin ifasına mütaallik hükümler TCDD ile kuracağı müesseseler hakkında uygulanmaz.

5383 sayılı Kanunun 54 ncü maddesi ile 3282 sayılı Kanun hükümleri mahfuzdur.

MADDE 15. — TCDD milletlerarası taşımaların icabı olarak kurulmuş veya kurulacak tarife ve taşıt mübadele birliklerine ve bu taşımalarla ilgili milletlerarası takas ve tasfiye bürolarına girmeye ve bunlarla ilgili her türlü para tahsil ve ödeme işlemleri Türk parasını koruma mevzuatı hükümleri dâhilinde yapmaya yetkilidir.

Mali hükümler

MADDE 16. — TCDD'nin itibari sermayesi 2 500 000 000 Türk lirasıdır. Bu sermaye aşağıdaki kaynaklardan terekküp eder :

a) Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğünün geçici 1 nci maddesi mucibince tanzim olunacak devir bilançosundaki sermaye;

b) Bayındırlık Vekâletince inşa olunacak ve TCDD ye devredilecek hatlar ve bunlarla ilgili tesislerin muharrik ve müteharrik edevatın ve demirbaşların kıymetleri;

c) Devlete ait menkul ve gayrimenkul mallar (halen işgal ve intifai Devlet Demiryollarına bırakılmış olanlar dâhil) den TCDD ye lüzumlu olanların kıymetleri; (bu mallar Ulaştırma Vekilinin isteği ile Hazinece TCDD ye devrolunur.)

d) 18 nci madde gereğince kârdan ayrılan hisse.

B. K.

MADDE 13. — Cumhurreisinin seyahatlerinde özel tren, Büyük Millet Meclisi Reisi ile Başvekil ve Vekiller ve Erkânı Harbiyei Umumiye Reisine talepleri halinde ücretsiz hizmet vagonu tahsis olunur.

MADDE 14. — Çeşitli kanunlarda mevcut parasız veya tenzilli ücretle nakliyat yapılmasına veya başka hizmetlerin ifasına mütaallik hükümler TCDD ile kuracağı müesseseler hakkında uygulanmaz.

3282 sayılı Kanun ile 5383 sayılı Kanunun 54 ncü maddesi hükümleri mahfuzdur.

MADDE 15. — TCDD milletlerarası taşımaların icabı olarak kurulmuş veya kurulacak tarife ve taşıt mübadele birliklerine ve bu taşımalarla ilgili milletlerarası takas ve tasfiye bürolarına girmeye ve bunlarla ilgili her türlü para tahsil ve ödeme işlemlerini Türk parasını koruma mevzuatı hükümleri dâhilinde anlaşmalar yapmaya yetkilidir.

Mali hükümler

MADDE 16. — TCDD'nin itibari sermayesi (2 500 000 000) Türk lirasıdır. Bu sermaye aşağıdaki kaynaklardan terekküp eder :

a) Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğünün geçici 1 nci madde mucibince tanzim olunacak devir bilançosundaki sermaye;

b) Bayındırlık Vekâletince inşa olunacak ve TCDD ye devredilecek hatlar ve bunlarla ilgili tesislerin muharrik ve müteharrik edevatın ve demirbaşların kıymetleri;

c) Devlete ait olup da Devlet Demiryollarının intifana bırakılmış veya işgali altında bulunan menkul ve gayrimenkullerden lüzumu Ulaştırma Vekili tarafından tesbit olunanların Hazinece TCDD ye devrolunacakların kıymetleri;

d) 18 nci madde gereğince her sene kârdan lüzumlu tefrikler yapıldıktan sonra kalacak bakıyeler.

Hü.

MADDE 21. — 20 neî maddenin e bendi mucibince teşekküle devredilecek menkul ve gayrimenkullerin devir kıymetleri, İdare Meclisi ile Ulaştırma ve Maliye bakanlıklarınca seçilecek birer temsilciden müteşekkil üç kişilik bir heyet tarafından takdir ve tesbit olunur.

Ancak bu bedel Maliye Bakanlığının tasviyiyle kesinleşir.

MADDE 22. — Her yıl hâsıl olacak kârdan 3460 sayılı Kanununun 42 neî maddesine göre ayırmalar yapıldıktan sonra bakrye, itibari sermayenin dörtte birine ulaşmıca kadar fevkalâde ihtiyat olarak ayrılır. Bu miktarlar dolduktan sonra kâr sermayeye ilâve olunur.

Zararlar ihtiyat sermayeden karşılanır.

MADDE 23. — Teşekkül Maliye Bakanlığının mütalâası ve Bakanlar Kurulunun kararı ile itibari sermayesinin dörtte birine kadar en az yirmi yılda itfa edilmek kaydıyla faizli veya faizsiz, ikramiyeli veya ikramiyesiz, kâra iştirakli veya iştiraksiz tahviller çıkahacağı gibi Maliye Bakanlığının önceden muvafakatini almak kaydıyla dış memleketlerden yapacağı borçlanmalar için bonolar da çıkarabilir.

Çıkarılacak bu bonolarla tahvillere Maliye Bakanı kefalete yetkilidir.

VI

Müteferrik hükümler

MADDE 24. — Çeşitli kanunlarda mevcut parasız veya tenzilli ücretle nakliyat veya başka hizmetlerin ifasına mütaallik hükümler, teşekkül ile kuracağı müesseseler hakkında uygulanamaz.

MADDE 25. — Teşekkül, 2 ve 5 neî maddeler gereğince sağlamakla görevli bulunduğu iş ve hizmetlerin icabı ve bunlara mahsus olarak, telli veya telsiz telgraf, telefon ve radyo haberleşme şebekeleri kurmaya, elektrik istihsal ve tevzi tesisleriyle her türlü su ve tahmil, tahliye tesisleri vücuda getirmeye ve bunları işletmeye yetkilidir.

Teşekkülün iş ve hizmetlerine ait olup ken-

Ulaş. K.

MADDE 21. — 20 neî maddenin «c» bendi mucibince teşekküle devredilecek menkul ve gayrimenkullerin devir kıymetleri, idare meclisi ile Ulaştırma ve Maliye vekâletlerince seçilecek birer temsilciden müteşekkil üç kişilik bir heyet tarafından takdir ve tesbit olunur.

Ancak bu bedel Maliye Vekâletinin tasviyiyle kesinleşir.

MADDE 22. — Hükümetin 22 neî maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 23. — Teşekkül Maliye Vekâletinin mütalâası ve Vekiller Heyetinin kararı ile itibari sermayesinin dörtte birine kadar en az yirmi yılda itfa edilmek kaydıyla faizli veya faizsiz, ikramiyeli veya ikramiyesiz, kâra iştirakli veya iştiraksiz tahviller çıkarabileceği gibi Maliye Vekâletinin önceden muvafakatini almak kaydıyla dış memleketlerden yapacağı borçlanmalar için bonolar da çıkarabilir.

Çıkarılacak bu bonolarla tahvillere Maliye Vekili kefalete yetkilidir.

VI

Müteferrik hükümler

MADDE 24. — Hükümetin 24 neî maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 25. — Hükümetin 25 neî maddesi aynen kabul edilmiştir.

Mal. K.

B. K.

MADDE 17. — Yukardaki maddenin e bendi mucibince TCDD ye devredilecek menkul ve gayrimenkullerin devir kıymetleri, idare meclisi ile Ulaştırma ve Maliye vekâletlerince seçilecek birer temsilciden müteşekkil üç kişilik bir heyet tarafından takdir ve tesbit olunur.

Ancak bu bedel Maliye Vekâletinin tasvibi ile kesinleşir.

MADDE 18. — Her yıl hâsıl olacak kârdan 3460 sayılı Kanunun 42 nci maddesine göre ayrımlar yapıldıktan sonra bakiye, itibari sermayenin dörtte birine ulaşıncaya kadar fevkalâde ihtiyat olarak ayrılır. Bu miktarlar doluktan sonra kâr sermayeye ilâve olunur.

Zararlar ihtiyat sermayeden karşılanır.

MADDE 19. — TCDD, Maliye Vekâletinin mütalâası ve Vekiller Heyetinin kararı ile itibari sermayenin dörtte birine kadar en az 20 yılda itfa edilmek kaydıla faizli veya faizsiz, ikramiyeli veya ikramiyesiz, kâra iştirakli veya iştiraksiz tahviller çıkaracağı gibi Maliye Vekâletinin önceden muvafakati alınmak kaydıla dış memleketlerden yapacağı borçlanmalar için bonolar da çıkarabilir.

Bu tahvillerle bonolara Maliye Vekili kefalete yetkilidir.

MADDE 17. — Maliye Komisyonununun 17 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 18. — Maliye Komisyonununun 18 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 19. — TCDD, Maliye Vekâletinin mütalâası ve Vekiller Heyetinin kararı ile itibari sermayesinin dörtte birine kadar en az 20 yılda itfa edilmek kaydıla faizli veya faizsiz, ikramiyeli veya ikramiyesiz, kâra iştirakli veya iştiraksiz tahviller çıkaracağı gibi Maliye Vekâletinin önceden muvafakati alınmak kaydıla dış memleketlerden yapacağı borçlanmalar için bonolar da çıkarabilir.

Bu tahvillerle bonolara Maliye Vekili kefalete yetkilidir.

Müteferrik Hükümler

Müteferrik hükümler

MADDE 20. — TCDD 2 ve 3 nci maddeler gereğince sağlamakla görevli bulunduğu iş ve hizmetlerin icabı ve bunlara mahsus olarak telli veya telsiz telgraf, telefon ve radyo haberleşme şebekeleri kurmaya, elektrik istihsal ve tevzi tesisleriyle her türlü su ve tahmil ve tahliye tesisleri vücuda getirmeye ve bunları işletmeye yetkilidir.

MADDE 20. — Maliye Komisyonununun 20 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

TCDD nin iş ve hizmetlerine ait olup kendi

Hti.

di vasıtalarıyle taşıyacağı her türlü haberleşme evrakı posta ücretinden muaftır.

MADDE 26. — Teşekküle ait telgraf ve telefon hatlarından hususi ve resmî muhabere yapılması memnudur.

Teşekküle ait telgraf şebekesinin faaliyette bulunması şartıyla, ancak aşağıdaki telgraflar istisnaen kabul olunur :

a) Cumhurbaşkanının, Başbakan ve bakanların, Genelkurmay Başkanının seyahatleri esnasında verecekleri acele telgraflar;

b) Civarda Devlet telgrafhanesi bulunmayan istasyonlara mahallî zabıta tarafından tevdi olunacak asayişle ilgili ve geciktirilmesi caiz olmıyan telgraflar;

c) Orman yangınlarının ve tabii âfetlerin çıktığını bildiren telgraflar;

d) Posta İdaresine ait hatlarda uzun sürmesi muhtemel ârızalar vukubulduğu takdirde, demiryol işlerini aksatmamak şartıyla verilecek acele resmî telgraflar;

e) Sefer vaktinde, askerî taşımalarla ilgili işler hakkında, idare nezdindeki askerî taşıma makamlarının, demiryol işlerini aksatmamak şartıyla, verecekleri telgraflar;

İstisnaen çekilen bu telgraflardan dolayı teşekküle sorumluluk düşmez.

MADDE 27. — Teşekkül ile kuracağı müesseselerin iş ve hizmetleri için lüzumlu olan gayrimenkullerin istimlâki, kamulaştırmaya mütaallik umumi hükümlere tâbidir. Bu gibi istimlâklerin lüzumuna idare meclisi ve âmme yararlığına uygunluğuna da Ulaştırma Bakanlığı karar verir.

MADDE 28. — Nakit ve üçüncü şahıslardan alacakları müstesna, teşekkülün ve ortaklık halinde bulunmıyan müesseselerinin işgal mevzuu olan âmme hizmetine muhassas malları haciz ve istimlâk olunamaz.

MADDE 29. — Teşekkülün Demiryollar ve Limanlar İşletmesince gümrükle ilgili muameleleri, Gümrük ve Tekel ve Ulaştırma bakanlıklarınca hazırlanacak bir tüzükle tanzim olunur.

Ulaş. K.

MADDE 26. — Teşekküle ait muhabere vasıtalarından hizmeti aksatmamak şartıyla yapılacak resmî ve hususi muhaberele ait esaslar idare meclisince tâyin olunur.

(P. T. T. İdaresince tanınmış olan inhisar hakkı mahfuzdur.)

İstisnaen yapılan bu muhaberelelden dolayı teşekküle sorumluluk düşmez.

MADDE 27. — Teşekkül ile kuracağı müesseselerin iş ve hizmetleri için lüzumlu olan gayrimenkullerin istimlâki, kamulaştırmaya mütaallik umumi hükümlere tâbidir. Bu gibi istimlâklerin lüzumuna idare meclisi ve âmme yararlığına uygunluğuna da Ulaştırma Vekili karar verir.

MADDE 28. — Hükümetin 28 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 29. — Teşekkülün Demiryollar ve Limanlar İşletmesince gümrükle ilgili muameleleri, Gümrük ve Tekel ve Ulaştırma vekâletlerince hazırlanacak bir nizamname tanzim olunur.

Mal. K.

B. K.

vasıtaları ile taşıyacağı her türlü haberleşme evrakı posta ücretinden muaftır.

MADDE 21. — TCDD ye ait muhabere vasıtalarıyla istisnai olarak, resmî ve hususi muhabereelerin ne suretle yapılacağı idare meclisince tâyin olunur.

PTT nin tekel hakkı mahfuzdur.

Bu muhaberelerden dolayı TCDD ye sorumluluk düşmez.

MADDE 21. — Maliye Komisyonunun 21 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 22. — TCDD ile kuracağı müesseselerin iş ve hizmetleri için lüzumlu olan gayrimenkullerin istimlâki, umumi hükümlere tâbidir. Bu gibi istimlâklerin lüzumuna idare meclisi ve âmme menfaatine uygunluğuna da Ulaştırma Vekili karar verir.

MADDE 23. — TCDD nin âmme hizmetine tahsis edilen malları, (nakdi ile üçüncü şahıslardan alacağı ve ortaklık halinde bulunduğu müesseselerin malları hariç) haciz ve istimlâk olunamaz.

MADDE 24. — TCDD nin gümrükle ilgili muameleleri nizamname ile tâyin olunur.

MADDE 22. — Maliye Komisyonunun 22 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 23. — Maliye Komisyonunun 23 ncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 24. — Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğünün gümrükle ilgili muameleleri hakkındaki nizamname hükümleri TCDD hakkında da tatbik olunur.

Hü.

MADDE 30. — Teşekküle ait para ve malları çalanlar veya tahrip edenler, Devlet malları hakkında bu nevi suçları işleyenler gibi cezalandırılırlar.

MADDE 31. — Demiryolu mevzuatına aykırı ve teşekkülün maddi zararını mucip hareketlerde bulunanlar hakkında teşekkülün yetkili memurları tarafından hazırlanan tutanaklar mahkemelere muteberdir. Bu tutanaklar bir müzekkere ile cumhuriyet savcılıklarına verilir. Ve cumhuriyet savcılıklarınca da yetkili ve vazifeli mahkemelere tevdi olunur. Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi bu müzekerelerle Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 307 nci maddesinde gösterilen müdahil sıfatını iktisap eder.

VII

Nihai Hükümler

MADDE 32. — 1042, 1483, 1667, 1784, 1803, 4004, 4090, 4515, 4903, 5073 sayılı kanunlarla 4577 sayılı Kanunun 4 ncu maddesi hariç diğer hükümleri 5422 sayılı Kanunun 7. maddesinin 2. fıkrası ve diğer kanunların bu kanuna uymayn hükümleri kaldırılmıştır.

Ulaş. K.

MADDE 30. — Hükümetin 30 ncu maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 31. — Demiryolu mevzuatına aykırı ve teşekkülün maddi zararını mucip hareketlerde bulunanlar hakkında teşekkülün yetkili memurları tarafından hazırlanan tutanaklar adli makamlarca muteberdir. Bu tutanaklar bir müzekkere ile Cumhuriyet savcılıklarına verilir ve Cumhuriyet savcılıklarınca da yetkili ve vazifeli mahkemelere tevdi olunur. Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi bu müzekerelerle Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 36 nci maddesinde gösterilen müdahil sıfatını iktisap eder.

VII

Nihai hükümler

MADDE 34. — 1042, 1483, 1667, 1784, 1803, 4004, 4090, 4515, 4903, 5073 sayılı kanunlarla 4577 sayılı Kanunun 4 ncu maddesi hariç diğer hükümleri 5422 sayılı Kanunun 7 nci maddesinin ikinci fıkrası kaldırılmıştır.

Mal. K.

MADDE 25. — TCDD ye ait para ve malları çalanlar veya tahrip edenler Devlet malları hakkında bu nevi suçları işleyenler gibi cezalandırılırlar.

MADDE 26. — TCDD mevzuatına aykırı, TCDD nin maddî zararını mucip hareketlerde bulunanlar hakkında TCDD nin yetkili memurları tarafından hazırlanan tutanaklar zabıta memurlarınca tanzim edilmiş tutanaklar hükmündedir. Bu tutanaklar bir müzakkere ile Cumhuriyet Müddeiumumiliğine verilir. Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi bu müzakerelerle Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 367 nci maddesinde gösterilen müdahil sıfatını iktisap eder.

Nihai hükümler

MADDE 27. — 1042, 1483, 1667, 1784, 1803, 4004, 4090, 4515, 4903, 5073 sayılı kanunlarla 4577 sayılı Kanunun 4 ncü maddesi hariç diğer maddeleri kaldırılmıştır.

B. K.

MADDE 25. — TCDD ye ait mallar, Devlet malı hükmündedir. Bu malları çalanlar veya tahrip edenler, Devlet malları hakkında bu nevi suçları işleyenler gibi cezalandırılırlar.

Suç işleyen ve vazifelerini suiistimal veya ihmal eyliyen veya irtişa ve irtikâpta bulunan TCDD memurları hakkında Türk Ceza Kanununun Devlet memurlarına mütedair hükümleri tatbik olunur.

MADDE 26. — TCDD mevzuatına mugayir ve idarenin malî zararlarını istilzam eden harekette bulunanlar hakkında TCDD memurları tarafından usulü dairesinde tanzim edilen zabıt varakaları sahteliği ispat olunmadıkça mahkemelerce muteberdir. Şu kadar ki âmme hukuku dâvası açılmasını icabedecek mahiyette olan fiiller hakkında umumi hükümler caridir.

TCDD İşletme muamelâtına muhalif vukua gelen fiillerden dolayı idarenin tanzim edeceği zabıt varakaları salâhiyetini Cumhuriyet Müddeiumumilerine tevdi ve Müddeiumumiliklerce de Sulh Mahkemelerine havale olunur. Mahkemelerde TCDD nin bir mümessil bulundurmasına hacet olmaksızın muhakeme icra olunarak keyfiyet hükme bağlanır.

Sulh mahkemelerinin TCDD nin şahsi hukukunu dahi tazammun eden hüküm kararnameleeri ceza ilâmlarının icrası hakkındaki usul dairesinde müddeiumumilerce tenfiz olunur.

Nihai hükümler

MADDE 27. — 1042, 1483, 1667, 1784, 1803, 4004, 4090, 4515, 4577, 4903, 5073 sayılı kanunlarla 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 7 nci maddesinin 2 nci fıkrası ve 6144 sayılı Kanun ve diğer kanunların bu kanuna uymıyan hükümleri meriyetten kaldırılmıştır.

Hü.

MADDE 33. — Tarifelere göre alınacak ücretler ile tahsil olunacak vergi ve resimler toplamlarında 20 para ve daha aşağı kesirler atılır ve 20 paradan fazl kesirler kuruşa iblâğ olunur.

MADDE 34. — Teşekkülün ilk beş yıla ait kurumlar vergisi tecil olunur. Ancak tecil olunan Kurumlar Vergisi bu müddet zarfında 25 milyon lirayı tecavüz ettiği takdirde kanunla muayyen müddet zarfında ödenir.

Yukarıki fıkra gereğince tecil olunan Kurumlar Vergisi mütakıp beş yılda ve beş müsavi taksitte, o yıllara ait Kurumlar Vergisi ile birlikte ödenir. Tecil edilen vergiler için faiz yürütülmez tecil ve taksit süreleri tahsil zaman aşımının hesabında nazara alınmaz.

MADDE 35. — Teşekkülün ilk beş yıla ait Bina, binalardan alınan Buhran ve Arazi vergileri tecil olunur. Ancak tecil olunan bu vergilerin toplamı bu müddet içinde 25 milyon lirayı tecavüz ettiği takdirde kanunla muayyen müddet zarfında ödenir.

Yukardaki fıkra gereğince tecil olunan vergiler mütakıp beş yılda ve beş müsavi taksitte, o yıllara ait Bina, binalardan alınan Buhran ve Arazi vergileri ile birlikte ödenir.

Tecil edilen vergiler için faiz yürütülmez. Tecil ve taksit süreleri tahsil zaman aşımının hesabında nazara alınmaz.

VIII

Geçici Hükümler

GEÇİCİ MADDE 1. — Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Genel Müdürlüğünün, bu kanunun yürürlük tarihi itibarıyla ve günün rayici üzerinden bir devir bilançosu tanzim olunur. Devir bilançosunun aktifine :

- Gayrimenkuller;
- İşletme tesisleri;
- Menkuller;
- Stoklar ve fabrika mamulleri;
- Nakit mevcudu ve alacakları;

Devir bilançosunun pasifine :

- İdarenin her türlü borçları;
- Çürük alacaklar için ayrılacak karşılıklar derecelenir. Bu suretle aktif veya pasife

Ulaş. K.

MADDE 35. — Hükümetin 33 ncu maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 36. — Hükümetin 34 ncu maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 37. — Teşekkülün ilk beş yıla ait bina, binalardan alınan Buhran ve Müdafaa vergileri tecil olunur. Ancak tecil olunan bu vergilerin toplamı bu müddet içinde 25 milyon lirayı tecavüz ettiği takdirde kanunla muayyen müddet zarfında ödenir.

Yukarıdaki fıkra gereğince tecil olunan vergiler mütakıp beş yılda ve beş müsavi taksitte, o yıllara ait bina, binalardan alınan Buhran ve Müdafaa vergileri ile birlikte ödenir.

Tecil edilen vergiler için faiz yürütülmez. Tecil ve taksit süreleri tahsil zaman aşımının hesabında nazara alınmaz.

VIII

Geçici hükümler

GEÇİCİ MADDE 1. — Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğünün, bu kanunun yürürlük tarihi itibarıyla ve günün rayici üzerinden bir devir bilançosu tanzim olunur. Devir bilançosunun aktifine :

- Gayrimenkuller;
- İşletme tesisleri;
- Menkuller,
- Stoklar ve fabrika mamulleri;
- Nakit mevcudu ve alacakları;

Devir bilançosunun pasifine :

- İdarenin her türlü borçları;
- Çürük alacaklar için ayrılacak karşılıklar;

Mal. K.

MADDE 28. — Tarifelere göre alınacak ücretler ile tahsil olunacak vergi ve resimler toplamalarında 20 para ve daha aşağı kesirler atılır ve 20 paradan fazla kesirler kuruşa iblâğ olunur.

MADDE 29. — TCDD'nin işletme umuruna tahsis edilip irat getirmiyen binaları ve bunların müstemilâtı ile aynı vasıftaki arazisi Bina, Arazi, Buhran ve Müdafaa vergilerinden muaf-tır.

Geçici hükümler

GEÇİCİ MADDE 1. — Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğünün bu kanunun yürürlük tarihi itibarıyla bir devir bilançosu tanzim olunur. Devlet bilançosunun aktifine :

- a) Gayrimenkuller;
 - b) İşletme tesisleri;
 - c) Menkuller;
 - ç) Stoklar ve fabrika mamûlleri;
 - d) Nakit mevcudu ve alacakları;
devir bilançosunun pasifine;
 - a) İdarenin her türlü borçları;
 - b) Çürük alacaklar için ayrılacak karşılıklar;
- derç olunur. Bu suretle aktif veya pasife derç

B. K.

MADDE 28. — Teşekkülün ilk beş yıla ait Kurumlar, Bina, Arazi, binalardan alınan Buhran ve Müdafaa vergileri tecil olunur.

Tecil olunan vergiler mütaakıp beş yılda ve beş müsavi taksitte, o yıllara ait Kurumlar, Bina, Arazi, binalardan alınan Buhran ve Müdafaa vergileri ile birlikte ödenir. Tecil edilen vergiler için faiz yürütülmez. Tecil ve taksit süreleri tahsil zaman aşımının hesabında nazara alınmaz.

Geçici hükümler

GEÇİCİ MADDE 1. — Maliye Komisyonunun geçici 1 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

Hü.

dercolunan kıymetler arasındaki fark, 21 nci maddenin (a) bendindeki sermayeyi teşkil eder.

Teşekküle devredilecek menkul ve gayrimenkullerin devir kıymetleri, teşekkül ile Ulaştırma ve Maliye bakanlıkları ile Sayıştay ve Umumi Mürakabe Heyeti başkanlıkları tarafından seçilecek birer temsilciden müteşekkil beş kişilik bir heyet tarafından takdir ve tesbit olunur. Devir bilânçosunda takdir ve tesbit olunan değerler Vergi Usul Kanunu tatbikatında aynen nazara alınır.

GEÇİCİ MADDE 2. — Bu kanun yürürlüğe girdiği tarihten aynı yılın sonuna kadar olan süre, teşekkülün ilk hesap devresidir. İlk hesap devresi, altı aydan az olduğu takdirde ayrıca bilânço yapılmaz. Mütaakıp senenin bilânçosu ile birleştirilir.

GEÇİCİ MADDE 3. — Teşekkülün bu kanun hükümlerine göre hazırlanacak iş programı tanzim ve tasdik edilinceye kadar, Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Genel Müdürlüğünün son Bütçe Kanunu ile ekleri, iş programı olarak tatbik olunur.

GEÇİCİ MADDE 4. — İdare meclisi teşekkül edinceye kadar bu meclisin görev ve yetkileri, Genel Müdürlük İdare Encümenince kullanılır.

GEÇİCİ MADDE 5. — Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Genel Müdürlüğünde müstahdem bulunan bütün memur; işçi ve hizmetliler unvan, derece, kıdem, ücret, emeklilik, Devlet dairelerine nakil ve tazminat hakları mahfuz kalmak şartıyla teşekküle intikal ederler.

GEÇİCİ MADDE 6. — Teşekkül personellerinin emekliliğe sevk, Devlet dairelerine nakil ve idareden ayrılışları hakkında yeni hükümler tesis edilinceye kadar, bu hususlarla ilgili kanun ve tüzük hükümlerinin tatbikına devam olunur.

GEÇİCİ MADDE 7. — İç hizmetler, tarifeler ve işletme faaliyetleri ile ilgili sair konular hakkında yeni hükümler hazırlanıp tatbika konuluncaya kadar, Devlet Demiryolları ve Liman-

Ulaş. K.

dercolunur. Bu suretle aktif veya pasife dercolunan kıymetler arasındaki fark, 20 nci maddenin «a» bendindeki sermayeyi teşkil eder.

Teşekküle devredilecek menkul ve gayrimenkullerin devir kıymetleri, teşekkül ile Ulaştırma ve Maliye vekâletleri ile Divanı Muhasebat ve Umumi Mürakabe Heyeti reislikleri tarafından seçilecek birer temsilciden müteşekkil beş kişilik bir heyete takdir ve tesbit ettirilir. Devir bilânçosunda takdir ve tesbit olunan değerler Vergi Usul Kanunu tatbikatında aynen nazara alınır.

GEÇİCİ MADDE 2. — Hükümetin geçici ikinci maddesi aynen kabul edilmiştir.

GEÇİCİ MADDE 3. — Teşekkülün bu kanun hükümlerine göre bu kanunun neşri tarihinden itibaren altı ay içinde hazırlanacak iş programı tanzim ve tasdik edilinceye kadar, Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğünün son Bütçe Kanunu ile ekleri, iş programı olarak tatbik olunur.

GEÇİCİ MADDE 4. — Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğünde müstahdem bulunan bütün memur, işçi ve hizmetliler unvan, derece, kıdem, ücret, emeklilik Devlet dairelerine nakil ve tazminat hakları mahfuz kalmak şartıyla teşekküle intikal ederler.

GEÇİCİ MADDE 5. — Teşekkül personellerinin emekliliğe sevk, Devlet dairelerine nakil ve idareden ayrılışları hakkında yeni hükümler tesis edilinceye kadar, bu hususlarla ilgili kanun ve nizamname hükümlerinin tatbikına devam olunur.

GEÇİCİ MADDE 6. — İç hizmetler, tarifeler ve işletme faaliyetleri ile ilgili sair konular hakkında altı ay içinde yeni hükümler hazırlanıp tatbika konuluncaya kadar, Devlet Demir-

Mal K.

olunan kıymetler arasındaki fark 16 ncı maddenin (a) bendindeki sermayeyi teşkil eder.

TCDD na devredilecek menkul ve gayrimenkullerin devir kıymetleri, TCDD ile Ulaştırma ve Maliye Vekâletleri ile Divanı Muhasebat ve Umumi Murakabe Heyeti reislikleri tarafından seçilecek birer temsilciden müteşekkil bes kişilik bir heyet tarafından takdir ve tesbit olunur. Devir bilânçosunda takdir ve tesbit olunan değerler Vergi Usul Kanunu tatbikatında aynen nazara alınır.

GEÇİCİ MADDE 2. — Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten aynı yılın sonuna kadar olan süre TCDD nin ilk hesap devresidir. İlk hesap devresi altı aydan az olduğu takdirde ayrıca bilânço yapılmaz. Mütaakıp senenin bilânçosu ile birleştirilir.

GEÇİCİ MADDE 3. — TCDD bu kanun hükümlerine göre hazırlanacak iş programı tanzim ve tasdik edilinceye kadar, Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğünün son Bütçe Kanunu ile ekleri, iş programı olarak tatbik olunur.

GEÇİCİ MADDE 4. — Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğünde müstahdem bulunan bütün memur, işçi ve hizmetliler unvan, derece, kıdem, ücret, emeklilik, Devlet dairelerine nakil ve tazminat hakları mahfuz kalmak şartıyla TCDD ye geçerler.

GEÇİCİ MADDE 5. — İç hizmetler, tarifeler ve işletme faaliyetleri ile ilgili sair konular hakkında yeni hükümler hazırlanıp tatbika konucaya kadar Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğünün bu husustaki mevzuatının tatbikına devam olunur.

GEÇİCİ MADDE 6. — 506-sayılı Kanunun 7 ncı maddesi hükmüne uyularak Bağdat hattı hesaplarının ayrı tutulmasına devam olunur.

B. K.

GEÇİCİ MADDE 2. — Maliye Komisyonunun geçici 2 ncı maddesi aynen kabul edilmiştir.

GEÇİCİ MADDE 3. — Maliye Komisyonunun geçici 3 ncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

GEÇİCİ MADDE 4. — Maliye Komisyonunun geçici 4 ncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

GEÇİCİ MADDE 5. — İç hizmetler, tarifeler ve işletme faaliyetleri ile ilgili sair konular hakkında yeni hükümler hazırlanıp tatbika konuluncaya kadar Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğünün bu husustaki mevzuatının tatbikına devam olunur.

GEÇİCİ MADDE 6. — Maliye Komisyonunun geçici 6 ncı maddesi aynen kabul edilmiştir.

Hü.

ları İşletme Genel Müdürlüğünün, bu husustaki mevzuatının tatbikına devam olunur.

GEÇİCİ MADDE 8. — 506 sayılı Kanunun 7 nci maddesi hükmüne uyularak, Bağdat hattı hesaplarının ayrı tutulmasına devam olunur.

GEÇİCİ MADDE 9. — Teşekkülün Başkanlık Umumi Murakabe Heyeti masraflarına iştirak hissesi, bu hususta yeniden umumi bir esas konuluncaya kadar 1949 yılından evvel kurulmuş İktisadi Devlet Teşekkülleri arasında sermayesi en yüksek olanın iştirak hissesini geçemez.

GEÇİCİ MADDE 10. — Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Genel Müdürlüğünün bütün hak ve vecibeleri bu kanunla kurulan teşekküle intikal eder.

Bu kanunun geçici birinci maddesi gereğince teşekküle intikal edecek menkul ve gayrimenkullerin teşekkül namına tescilinden dolayı her hangi bir resim, Harç ve İntikal Vergisi alınmaz.

GEÇİCİ MADDE 11. — Gerek 2 nci maddenin ve greekse geçici birinci maddenin uygulanması ile ilgili masraflar teşekkül tarafından ödenir.

GEÇİCİ MADDE 12. — Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Genel Müdürlüğü tarafından 4516 sayılı Kanuna istinaden Maliye Bakanlığı kefaletiyle ihraç edilerek Merkez Bankasına iskonto ettirilen bonolar bu kanunla kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi tarafından kuruluş tarihinden itibaren en çok on yıl içinde itfa edilmeye kaydıyla yenilenebilir.

Bu maksatla çıkarılacak bonolara kefalete Maliye Bakanı yetkilidir.

4516 sayılı Kanun gereğince Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Genel Müdürlüğü tarafından çıkarılmış olanlarla yukarıki fıkralar gereğince teşekkül tarafından çıkarılacak olanların tutarı 23 ncu madde gereğince teşekkülün haiz olduğu istikraz yetkisinden tenzil olunur.

Ulaş. K.

yolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü'nün, bu husustaki mevzuatının tatbikına devam olunur.

GEÇİCİ MADDE 7. — Hükümetin geçici 8 nci maddesi aynen kabul olunmuştur.

GEÇİCİ MADDE 8. — Teşekkülün Başvekâlet Umumi Murakabe Heyeti masraflarına iştirak hissesi, bu hususta yeniden umumi bir esas konuluncaya kadar 1949 yılından evvel kurulmuş İktisadi Devlet Teşekkülleri arasında sermayesi en yüksek olanın iştirak hissesini geçemez.

GEÇİCİ MADDE 9. — Hükümetin geçici 10 ncu maddesi aynen kabul edilmiştir.

GEÇİCİ MADDE 10. — Hükümetin geçici 11 nci maddesi aynen kabul olunmuştur.

GEÇİCİ MADDE 11. — Devlet demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü tarafından 4516 sayılı Kanuna istinaden Maliye Vekâleti kefaletiyle ihraç edilerek Merkez Bankasına iskonto ettirilen bonolar bu kanunla kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi tarafından kuruluş tarihinden itibaren en çok on yıl içinde itfa edilmeye kaydıyla yenilenebilir.

Bu maksatla çıkarılacak bonolara kefalete Maliye Vekili yetkilidir.

4516 sayılı Kanun gereğince Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü tarafından çıkarılmış olan bonolardan itfa edilmemiş olanlarla yukarıki fıkralar gereğince teşekkül tarafından çıkarılacak olanların tutarı 23 ncu madde gereğince teşekkülün haiz olduğu istikraz yetkisinden tenzil olunur.

M. K.

B. K.

GEÇİCİ MADDE 7. — TCDD'nin Başvekâlet Umumi Murakabe Heyeti tarafından iştirak hissesi, bu hususta yeniden umumi bir esas konuluncaya kadar diğer İktisadi Devlet Teşekkülleri arasında sermayesi en yüksek olanın iştirak hissesini geçemez.

GEÇİCİ MADDE 8. — Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğünün bütün hak ve vecibeleri bu kanunla kurulan TCDD'ye intikal eder.

Bu kanunun geçici birinci maddesi gereğince TCDD'ye intikal edecek menkul ve gayrimenkullerin TCDD namına tescilinden dolayı her hangi bir Resim, Harç ve İntikal Vergisi alınmaz.

GEÇİCİ MADDE 9. — 17 nci madde ile geçici birinci maddenin uygulanmasında yapılacak masraflar TCDD tarafından ödenir.

GEÇİCİ MADDE 10. — 4516 sayılı Kanunun hükümlerine istinaden Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğünce çıkarılıp Maliye Vekâleti kefaleti ile Cumhuriyet Merkez Bankasına iskonto ettirilen ve bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte mevcut bulunan bonolar kadar TCDD aynı şartlarla ancak on yıl süre içinde bono çıkarmaya ve bunlara Maliye Vekili kefalete yetkilidir.

4515 sayılı Kanun hükümleri gereğince Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü tarafından çıkarılmış olanlardan itfa edilmemiş bulunanlarla yukarıki fıkra gereğince TCDD tarafından çıkarılacak olanların tutarı 19 ncu madde gereğince TCDD'nin haiz olduğu istikraz yetkisinden tenzil olunur.

GEÇİCİ MADDE 7. — TCDD'nin Başvekâlet Umumi Murakabe Heyeti masraflarına iştirak hissesi, bu hususta yeniden umumi bir esas konuluncaya kadar diğer İktisadi Devlet Teşekkülleri arasında sermayesi en yüksek olanın iştirak hissesini geçemez.

GEÇİCİ MADDE 8. — Maliye Komisyonunun geçici 8 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

GEÇİCİ MADDE 9. — Maliye Komisyonunun geçici 8 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

GEÇİCİ MADDE 10. — Maliye Komisyonunun geçici 10 ncu maddesi aynen kabul edilmiştir.

Hü

Ulaş. K.

MADDE 36. — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 37. — Bu kanun hükümlerini Bakanlar kurulu yürütür.

Başbakan
A. Menderes

Devlet Bakanı
M. Alakant

Millî Savunma Bakanı
H. Köymen

Dışişleri Bakanı
F. Köprülü

Millî Eğitim Bakanı
T. İleri

Eko. ve Ticaret Bakanı
E. Güreli

G. ve Tekel Bakanı

Ulaştırma Bakanı
S. Kurtbek

İşletmeler Bakanı ve
Gümrük ve Tekel B. V.

Sıtkı Yırcalı

Devlet Bakanı
Başbakan Yardımcısı
S. Ağaoğlu

Adalet Bakanı
R. Nasuhioğlu

İçişleri Bakanı
E. Menderes

Maliye Bakanı
H. Polatkan

Bayırdırlık Bakanı
K. Zeytinioğlu

Sa. ve So. Y. Bakanı
Dr. E. H. Üstündağ

Tarım Bakanı
N. Ökmen

Çalışma Bakanı
N. Özsan

MADDE 38. — Hükümetin 36 ncı maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 39. — Bu kanun hükümlerini İcra Vekilleri Heyeti yürütür.

Mal K.

B. K.

GEÇİCİ MADDE 11. — Katarlar üzerinde fiilen görevli memur ve işçilerin, atelyeler, lokomotif depoları, gar ve istasyon kadrolarına dâhil olup fiilen buralarda çalışmakta bulunan memur ve işçilere, yol tamiratında fiilen çalışanlara ehliyet ve gayret derecelerine ve tesbit edilecek diğer esaslara göre bir sene zarfında iki aylık ücretleri tutarını geçmemek üzere ikramiye verilebilir.

MADDE 30. — Bu kanun neşri tarihinden yürürlüğe girer.

MADDE 29. — Bu kanun neşri tarihinde meriyete girer.

MADDE 31. — Bu kanun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

MADDE 30. — Bu kanunun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

